

Лезги Газет

Жуwan Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!

1920-йисалай акъатзава

N 26 (10776) хемис 29-июнь, 2017-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Дербент шегъерда лезги халкъдин игтилипин “Шарвили” эпосдин сувар къиле тухунин рекъяй республикадин тешкилтувилин комитетдин заседание хана.

Сулейман-Стальский райондин сайтди хабар гузтайвал, ана Ахцегъ, Докъузпара, Курдагъ, Мегъарамдурун, Сулейман-Стальский ва Хив районрин къилери, гъакъни Дербент шегъердин администрациядин жавабдар къуллугъчийри иштиракна.

Веревирдер авурдалай гульгульин заседанидин иштиракчийри лезги халкъдин игтилипин “Шарвили” эпосдин республикадин суварин серенжемар, тестикъарнавай пландан асаслу яз, 2017-йисан 29-июлдиз Ахцегърин хуъре тухун къарадиз къачуна.

Вири ватандашиз лезги халкъдин игтилипин “Шарвили” эпосдин суварин мярекатрик иштиракун патал теклифзава.

Сифтегъан нетижаяр

27-июндиз Дагъустандин Къил Рамазан Абдулатипова нубатдин совещание тухвана. Анал РД-дин экологиядин ва төбиятдин ресурсрин министр Набиула Къарачаева РД-да экологиядин ийсан ва Каспийдин ийсан серенжемар умурдиз кечирмишунин сергъятра аваз оргкомитетди тухузвяз къвалахдин гъакъиндай гъахъ-тъисаб авуна.

“Чи планда цин объектар гульгуна хуний, вирер, вацълар, цин гъамбарханаяр экологиядин жигъетдай авай гъал хъсанаруний къвалах тухун къалурнава. И чавалди министерводи яшайища арадал къvezвай къеви зирзибил гъялунин барадай аквадай хътин къвалах тухванва. И рекъяж жезмай къван виниз тир нетижаяр къазанмишунин мураддалди чна маҳсус схема тукъурунава ва адан патахъял Россиядин Росприроднадзордихъ галаз меслятарнава. Гаф кватай чкадал лугъун, Россиядин Федерацияда гъа ихътин къвалах гъелелиг 14 объектда тухванва.

и къвалах маҳсус схемадал, гъакъни “Дагъустан Республикада яшайища арадал къvezвай къеви зирзибил къватлунин (гъа гъисабдай ам вичин жуърейиз килигъин къилдикъилди къватлунин) Къайда тестикъарунин гъакъиндай” РД-дин Гъукуматдин 2017-йисан 16-февралдин 37-нумрадин къарадал асаслу яз къиле тухуда. И къвалах тухуни төбии экосистема яр төбиятдин пъялар пайгардик хуун заминамишдай дөрежада аваз галай-галайвал гульгуна хутадай мумкинвал гуда. И къвалах къиле тухун патал вад ийсан муддатда инвесторри 7 миллиард манатдив агакъна такъатар чара авун гульзимшава. Инал къейд авун лазим я хы, проектар къилиз акъудун патал бюджетдин такъатар желбача.

Чна балуғчывилин рекъяж федеральный агентстводин руководитель Илья Шестаковаз Зиньковский, Ждановский, Сирајутдиновский къаналар, гъакъни Аргундин, Нижнетерский вирер (36 агъзур гектардин майданра) гульгуна хуний патахъял чарракъурунава. И къвалахдин нетижада РД-дин

“Однословоche.ru” сайтынан

Набиула Къарачаева төбият хуънин эвер гузва

Винидихъ тъвар къунвай схемада республикада яшайища арадал къvezвай зирзибил къватлай ва гъялдай гъялкъван заводар, полигонар жедатла ачухдаказ къалурнава. И къвалах гъиле къунва. Дагъустандан сифте яз Красноармейский поселока автомобилрин ишлемишнавай чархар тъядай завод ачухун - им республика патал лишанлу кар я. 2017-йисан 2-февралдиз и объект кардик кутуналди, чна Дагъустандан Экологиядин ийсни ачухна.

Зирзибил вичин жуърейиз килигъин къилди-къилди къватлун тешкилунакай рахайта,

Гъукуматдини Федеральный агентстводи Икъардадал къулар чуугунва. Агентство алай ийсан августдиз и къвалахдив эгечъда.

Дагъустандин Минприродади портунин къвалахдихъ галаз еке умудар алакъалу ийизва. Алимирхъ авай делилралди, гиммийривай 80 агъзур тонндив агакъна килька балуълар къаз жеда. И балуълар маса гүнин барадай четинвилер гъалтзавач. Портунихъ ам цийикла тукъуру хуурунин проект ава. Адан къимет 912 миллион манатдиз

▶ 2

Къази-Мегъамед Агъасиеван 135 йисаз талукъ яз Азадвал патал чан гана

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

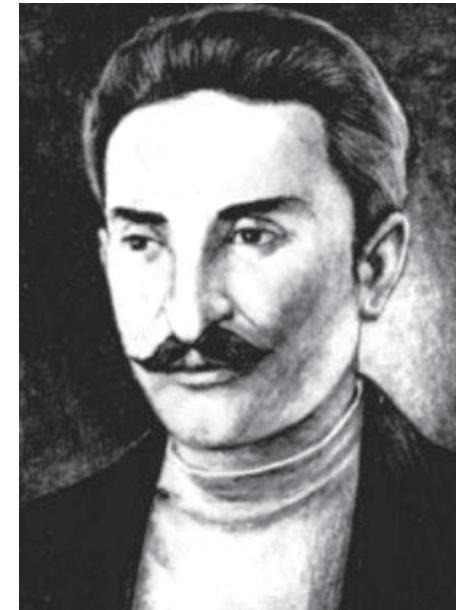
Итижу делия я: къадим Ахцегъ шегъерда 18 мискин ва гъакъвани пешекар инкъилабчияр хъана. Арифдар динэълийринни алимирин сан-гъисаб садазни чиад. Гъеле VIII асиридилай башламишна ина мусурман дин тваз, мискинарни медресаяр кардик кутаз хъана, XIX-XX асирия агъзуралди ахцегъийри Бакуда къвалахна. Парабур инкъилабдин женгерик эчечина.

Малум тирвал, XX асиридин сифте паюна Самур округда 60 процент итимар хизан хуъдай пул къазанмишз пата-къерхедиз финиз мажбур хъана. Анжах 1913-йисуз ийнай 23 169 итим, яни гъар агъзурдай 330 кас, гъурбатдиз фена, абурун лап Чехи пайни - Бакудиз. Гъа макъамда Бакудин Биби-Эйбат, Сурахана, Балахана районин нафтадин мяденрал къвалахзавай маса миллтрин векилризни кваз лезги чал чизвай.

Пешекар инкъилабчирин арада большевикрин партиядин Бакудин исполномидин членар тир Къази-Мегъамед Агъасиеван, Мукътадир Айдинбегован, Алимирза Османован, Сулейман Сулейманов, Дагъустандин Азербайжанда Советрин власть тестикъарунин гъерекатрин гъевеслу иштиракчияр хъайи Абдурагъман Исмайллан, Жигерхан Исмайллан, Абдулсамад Мурсалован, Ражак Амирханован, Гъажибала Таирован, Нисред Мегъамован, Селимхан Сулейманов, Салигъ ва Абдуслем Рустамоврин тъварар иллаки тафаватлу я.

Дагъустандани Азербайжанда Советрин власть тестикъарунин женгерин лап каралай инкъилабчийрикай, тешкилатчийрикай сад Къази-Мегъамед Агъасиев я. Адан вири умуръ халкъ аздавилихъ элкъурунин ялавлув женигинин чешне хъана. Куррелди умуръурдин рекъяж рахайта, Къази-Мегъамед 1882-йисуз Ахцегъя таухъяндин хизандыа дидедиз хъана. 9 йиса аваз авдай диде-буба къакъатна. Язухдай етим гададин работвал хуурун музаллимвиле къвалахзавай са миреди хууруна. Гъада Къази-Мегъамедац школада къелдай мумкинвални гана.

1898-йисуз Ахцегъирин къве классдин школа күттагъай гадади, чарадан нафакъадилай элччина, вичин къил хуун патал агъваллу ксариз батраквал ийизва. Бахтунаи хъиз, гъа 1898-йисуз Бакудай хууруз хтад адан ими Алибубадиз хтулдин гъал бегенмиш хъанач, ада ам вичихъ галаз хутхана, Зу-

байлован нафтадин мяденра фялевиле тайинарна. Савадлу, викъегъ жегъилди вичин зегъметкешвиледини къени къилих-ралди са куъруу вахтунда фялейрин арада лайхху гъурмет къазанмишна.

Еке буйдин, къуватлу, фялейрин ихтиярар хуун патал ара-ара къалмакъалрик акатдай Алибуба ана “Татар Али”, “Сев Али” лугъуз машгур тир. Сифте гъадан хаттар-гъурметдай, ахпа фялейрин игтияжар хуун патал авур алахъунар себебяз хтулдални “Севрен Къази-Мегъамед” лаклаб акъалтна. Алибубадал “Сев” лаклаб вучиз акъалтна лагъайтла, Бакуда нафтадин мяденрал фялевиле къвалахзавай ам гъыкъ ятхани са 1898-йисуз Ахцегъиз вилик са суъруу хиперни газ дагъларин четин гирвейрилай элччина хтана. Еке буйдин, къалин чуру-спел квай, тандал - хипен яргъи къурт ва гъилени лаш авай ам лап севрэз ухшар тир.

Кесибрин тереф хузвай Къази-Мегъамед гъа сифте ийкъалай азад фикиралай фялейрихъ, инкъилабчирхъ галаз дуст жезва. 1901-йисалай ада Бакудин РСДРП-дин къурулушда чинбадаказ къвалахзавай. 1904-йисалай РСДРП-дин Биби-Эйбатдин большевикрин тешкилатдин член, “Гъурммет” дестедин активист я. Бакудин большевикрин партиядин комитетдин тапшургъадалди, гъурбатда авай фялейр-отходникар инкъилабчывилин женигнан желб авунин мураддалди “Фарук” десте тешкилизава.

▶ 2

ХАБАРАР

Ахцегъирин тъвар ван хъайила, чи рикел эвлини-эвель хайи халкъдин арада машгур хъайи, халисан къагъриман хва Шарвили къведа. Мадни бажарагъбу алимирин, шайирин, манидаррин, дуттурин, композиторрин ван маса пешекаррин макан я Ахцегъар...

▶ 9

СПОРТ

Са 1898-йисуз артух вахт инлай вилик “Труд” стадиондин патарив волейболдин центр (Елена Исинбаевадин твэрүүнхъ галай) ачухнай. Ам меркези жегъилрин риклалай чакърикай садаз элкъвенва.

▶ 12

Мубаракрай!

ГҮҮРМЕТЛУ ДАГЬУСТАНВИЯР!

За квезд баркаван Рамазандин варз ва ферз тир сивер хүн күтэгэх хүн лишанлаши завай Сив хүнин сувар мубаракзана.

Пак Рамазандин варз - им Халикъдиз кьетендаказ ибадат авунин лишан я. Мусурманар руьгъдин жигъетдай чеб михын, чин хесетар къени ийиз чалишмиш жезва, абуру мергъяматлувилиз, сабурлувилиз майилвалзана. Кье вичин цийи къамат арадал гъизвай, Россиядин халкъарин арада дустталва ва стхавал мягъемарзай чавуз и ерийрин патахъай Дагъустандиз кьетен игтияж авайдал шак алач.

Исламдихъ ва адеддин маса динрихъ руьгъдинни ахлакъдин жигъетдай авай къуватди, чи халкъарин медениятдин вири тежирибади Россиядин халкъ мягъемаруниз, миллеттин арада ва жуьреба-жуьре динрал амалзайбурун арада меслятталва, Дагъустанда исляerval ва мягъем гъалар хүнин къуллугъда.

Заз вири дагъустанвирхъ исляerval, абурув Аллагъ-Тааладин патай регым ва берекатар агақын кланзана.

Дагъустан Республикадин Кыил

Р.АБДУЛАТИПОВ

Чалай вучиз алакъзавач?

Шихали БАГЬИРОВ

"Лезги газетдин" чинриз Кыргызстандын хуярый тир Зейнудин Батманов къегъальвилай сифте яз газетдин кылгин редакторди, гүгъүнлай хейлин маса авторини мақвалияр чапна. Ада, вичин чан къурбандна, пуд кас бандитрикай къутармишна.

Гүүрметлу лезгияр, лезги халкъдин патай хянашай Госдумадин, РД-дин Халкъдин Собранидин депутаттар, районприн кылар, лезгийрин вилик-къилик квай векилар! Ша, чна вирида, сад хъана, а касди авунвай къегъальвилай къимет гута.

нин патахъай чалишмишвал ийин. Вучиз чун ихтын къалахар хъайила "зун, вун" лугъуз са патахъ акъваззава? Зейнудин Батманова масабур патал вичин чан къурбандна. Адан балайрин, юлдашдин, яшул дидедин вил, ам хъведа лугъуз, рекъел ала. Ша, чун адаш Россиядин Игитдин твар гүнин месэлэя кылиз акъдиз алахъин.

И кар кылиз акъудун патал лезги халкъдин бажарагъыл касарини къайгы чулуна кланда. Чи халкъдин вилик-къилик квайбуру 3. Батманова авунвай къегъальвал государстводин кылгин органри къайд ийидай хътиң серенжемар къабулдайдак умуд кутаз кланзана.

РД-дин Общественный палатада - чи векилар

РД-дин Общественный палатадин 6-составдик 6 кас лезгияр ква

Мегъамед ИБРАГИМОВ

Июндин юкъвара Дагъустан Республикадин Общественный палатадин 6-созывдин членар хякъянуни талукъ сечкияр къиле фена. Сечкияра Общественный палатадин РД-дин Кылини ва РД-дин Халкъдин Собраниди тестикъарнавай 26 членди иштиракна. Ачуходж сесер гүнин нетижада счетный комиссия хяна. Гүгъүнлай комиссияди сирлудаказ сесер гүнин серенжем къиле тухвана. Нетижада РД-дин Об-

щественный палатадин 6-созывдиз 15 кас членар яз хяна. Шад жедай кар ам я хын, РД-дин Общественный палатадин 6-составдик 6 кас лезгиярни ква: Алюсет Межмединович АЗИЗХАНОВ, Магъарам Рамалданович АЛИЖАНОВ, Ильман Субъянович АЛИПУЛОТОВ, Юнус Ферзалиевич БАЛАБЕГОВ, Низами Ниязович БУТАЕВ, Рамазан Нагъиевич НАГЪИЕВ.

"Лезги газетдин" редакцияди чи ватан-нэгълийриз и кар мубаракзана ва абуру чи халкъдин месэлэяр гъялунин рекъе бегъердудаказ къалахадайдак умудар кутазва.

"Лезги сес - 2017"

Мергъяматлувилин "Просвещение" твар алай фондуни тешкилзавай лезги манидин "Лезги сес" твар алай республикадин фестиваль алай иисан 22-июлдиз Дербент ше-гъерда авай къадим къеледа къиле фида.

Тешкилатчыри хабар гузайвал, фестивалдин гъаличийриз ва къенкъечи чаяр къурбуруз 50 ва 15 агъзур манатдин къадарда аваз пулдин премиэр гуда.

Фестивалда иштиракдай гъевес авай гъэр сада алай иисан 15-июлдиз электронный почтадин "lezgises@mail.ru" адресдиз, хянашай номинацияни къайд авуна, заявка рекъе тун лазим я.

Къази-Мегъамед Агъасиеван 135 йисаз талукъ яз Азадвал патал чан гана

1 ◀

1910-1918-йисара Къази-Мегъамед дагъвийрин арада инкъилабдин фикирар раиж авунин ва Советтин власть тестикъарунин ташшуругъ газа Дагъустандиз хвэзвя. Инкъилабчилорин таблигъатдихъ галаз санал ам Г.Струадихъ, Г.Тагызадедихъ галаз Кыблепатан Дагъустан чадин контрреволюционеррийни түркери чапхунчийрийи михынин къати женгерик эчечуниз мажбур жезва. Амма душманар гъамиша адан геле къекъвэзай, адан кылихъ, пишкеш яз, еке гъакы гүн хиве күнвай. Эхирин пулна вил тунвай хайнрин күмекдадил Къази-Мегъамед душманрин гъиле гъатна. Дагъи инкъилабчи чипин патал гъиз кълан меслятдин алахъунар, гъатта чандиз гужар-къастарни пара авуна жасури. Амма мураддив агакъ тавурла, адан кысмет тъялун Кыасумхурел шариатдин суддин гъиле вугана. Адани кесиб халкъ патал чан къурбандзавай викъегъ инкъилабчидиз инсафнан. Шариатдин судди 36 иисан яшда авай жегъил итимидиз къиникъин жаза гүнин чинебан къарап акудна ва ам Ахцегъя авай дустагъдиз хутаҳдайвал хъана. Амма ху-

тахдай рекъе ам хайнвиледи яна къена, Кыасумхурель патав кучудна. Идалди, гъелбетда, душманривай Къази-Мегъамед Агъасиеван твар-кар халкъдин рикъяк акудиз, зегъетчи халкъ азад авунин гъеректар акъвазариз хъанач.

Ялавлу инкъилабчидин къамат эбеди авун яз, Азербайжандин Аджикаубул ше-гъердиз Къази-Мегъамедан твар гана. Чи дөвирда, гъайиф хын, адалай лезги инкъилабчидин твар ахлуднава. Амма Ахцегъя, Геджухда, Белижда, Дербент, Махачкъала, Каспийск, Буйнакск ше-гъерра Къази-Мегъамед Агъасиеван тварунихъ күчеяр гала. Ахцегъя адан гүмбет (бюст), маҳсус къул алкүрнавай хайи къвал ава, чадин СПК адан тварунихъ янава. Кыасумхурель патав инкъилабчи яна къейи чадал сур ала. Амма, гъайиф хын, халкъдин азадвал патал чан къурбанд авур пешекар инкъилабчидин гъурметдай адан тварунихъ галаз алакъалу а чаяр чна гъамиша лазим къайдада хузвач. Ахцегъя Къази-Мегъамед Агъасиеван къвале инкъилабчидин "Къвал-музей" ачухиз ва адан тварунихъ галай ял ядай парк аваданламишиз хъанайтла, хъсан кар жедай.

Сифтегъан нетижаяр

1 ◀

барабар я. Порт гүнгүнна хтун тайин мурадрихъ элкүрнавай федеральный программадик кутаз жеда.

Экологиядин иисан ва Каспийдин иисан серенжемдин пландик кутунвай вири къвалахар кылиз акъуда. И пландик чна Терек вади вичин күнгүнне сергъятириз хунни кутунва. Ида Дагъустандин балуғчи-вилорин хиле зурба дегишвилер арадал гъидай мумкинвилер гуда. Проект кылиз акъудун патал республикадин бюджетдай пул чара ийизвайди туш. И кар патал федеральный бюджетдай 3 миллионни 100 агъзур манатдин тақъатар гъеле чара авунва. Рази жедай къимет ганвай и проект кылиз акъудунив алай ийиз эгечида.

Чна вирер арадал хъида ва анриз къезрияр ахъайда. Тек са 2016-ийисуз чна вирериз 1 миллиардни 154 миллион къезрияр ахъайна. Цинин ийиз салгъайтла, чна вирериз ахъайзайвай къезрийин къадар 2 миллиардилай алууда", - малумарна Набиула Къарачаева.

Дагъустандин Кыли республикада виричин балуғчилигин майишатар гъикъ вилик тухузватла, гъа кардиз итиж авуна.

Набиула Къарачаева и рекъяя тухузвай къалахадин нетижайриз талукъ агъадихъ галай делилар гъана: "Балуғчилигин майишат вилик тухунин барадай векилвилер Минприродадин хиве турдалай инихъ вирерин 20 агъзур гектардин майданрик 3200 гектардиз яд ахъайна. Алай вахтунда и делил 15 агъзур гектардиз барабар жезва. Республикадин мелиорациядин министерстводин вилик са шумуд къанал михын авунин везифа эцигнава. Идалай гүгъульни чна мад 6 агъзур гектардин чекъа цик кутада. Идалай гъейри, республикадин цин гъамбарханайра балуғъар түретмишдай чекъа гъеле тайинарнава. Анра форель жинсинин балуғъар чехи ийизва. Дагъустандада им сифте яз авунай кар я.

Къизилорта инвестиордин тақъатрин гысадбай "Янтарное" КФХ иисан агъзур тонн форелар чехи ийидай завод эцигнин талукъ чехи инвестиционный къизилорта. Проектдин къимет 625 миллион манатдиз барабар я. Проектдин сергъятра аваз 4 инвестицийдан чара авунва. Абурукай къве майдандал балуғъар түретмишдай, мульку къве майдандал хүрүн майишатдин продукция хуьдай чекъа тешкилда.

РД-дин Гукуматдин Председателди Сулак вадалай, къаналдилай автомобилрин рехъ тухунин къарап къабулнава. И къалахадин инвесториз күмек гүн ва абуруз къулай хүн патал ийизвайди я".

Азиядин леопард хүнин месэлэя квайтала, министрди и барадай Россиядин Минприродади маҳсус десте тешкилнавайди къайдна. Адан гегъенш заседание Махачкъалада къиле фена. Маҳсус десте Тляратадин заказникдизни фена. Адан мулкунал леопардар ахъаюн патал заказник гегъеншарун къарап къабулнава.

Республикадин Кыли гъульну къе-рехда гъульну кицлер (тюленар) хуьдай центр тешкилунин месэладиз итиж авуна.

Алай вахтунда лап къит жуьрейринбур тир Каспийдин тюленар ахтаршиунин къвалахадин ташшуругъ газа "Кеферпатан Кавказдин курортар" АНО-дихъ галаз тайин тир меслятдал атанва. Къейд авун лазим я хын, Дагъустан гъайванринни набататрин жуьреба-жуьрвилел, къит жуьрейрин гъайванар ва набататар душушу хъунал гъалтайла Россиядин региондин арада къенкъечи чкайрал ала. РД-дин Минприродади тухузвай къвалахадин "Экологический вестник" передача гуналди, республикадин агъалийриз гъар вада раиж ийизва", - малумарна министрди.

Эхирдай Дагъустан Республикадин Кыил Рамазан Абдулатипова винидихъ ве-ревирднавай месэлэяр къилиз акъудун гүзчилорин кутунин ташшуругъ гана.

РД-дин Кыилин ва Гукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъ

“Шарвилли” - везинлу гимн, гъүндүрлү мани Эверзава Шарвилиди!

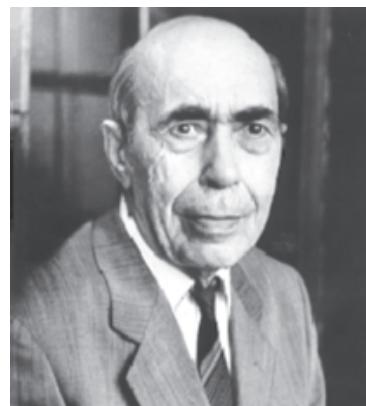
Мердали ЖАЛИЛОВ

Эверзава Шарвилиди:
- Къараңгъ лезгияр!
Ал алландин, Җайлапандин
Саягъ, лезгияр!
Къалура күн гъар макъамда
Уях, лезгияр!
Аваиди туш күб чил хътин
Сумах, лезгияр!
Эбеди яз ала адад
Дамах, лезгияр!
Ватан хуърла гъарма сад я
Къуччагъ, лезгияр!
Гъич тақурай садазни күн
Начагъ, лезгияр!
Леккөр патал зардин къеплер
Эччагъ, лезгияр!
Аквазва хъи, “Шарвилли” эпосдин
сувари гъихътин нурлу гужлу мур-
адар вилик кутазватла. “Шарвилли”

чаз гъамиша герек я!” - лагъанай арифдар, и суварин къилин тамада ва амадаги яз амукъдай хва Альед Гъажимуратови Агъаева. Чна и нумрада суварин къилин метлебар ачуҳарзавай адад метлеблу, дерин макъаладай чукар күб вилик мад сеферда гъизва. Гъикъ хъи, чехи алимдин гъар са келимади чун уя-харзава, чак Ватандал, адад баркаллу тарихдал, игитвиел дамахдай гъиссер кутазва. Сувари чун руьт-дай гужлу ва девлеттүйизайди садавайни инкариз жедач!

Ша чна “Шарвилли” эпосдин суварин метлеб генани гужлу ийин, адад бинедин фикирар - актальтаз-вай несилик ватандашвиллин, къағыриманвиллин, инсандин гъурметавунин ерийралди тербияламишунин мумкинвилер ачуҳарин, халкъдив агақъарин.

Альед АГЬАЕВ: “Эпосдин игитвиелай гъакъикъи игитвиел”

“Шарвилидин” къетлен лайихувал ам я хъи, ада неинки лезги халкъдин күлтүрудин тарихда икъван чавалди аваз хъайи “лацу чинар” ахцур хъийизва, ада вич алай вахтуни Рагъэкъечдай патан Кавказдин вири халкъарин къадим ватан яз гъисабазавай Кавказдин Албаниядин тарихда ва художественный күлтүрудин къанажагъда тербиядин лап чехи везифа къилиз акъудзава.

Аламатдинди а кар я хъи, халкъдин къанажагъда Шарвилли чи тарихда кыле фейи вири чехи вакъайирин иштиракчи яз аквазва. Ам лезгийри ва къуншидал алай маса халкъарини мусурмакин дин къабулдадини ва ададай күлухъни; Кавказ мұттыңтарун патал арабинни хазаррин арада чехи ягъягъунар жедалдини ва ададай күлухъни яшамиш хъана. Шарвилли, Къванцин Гададин къаматда аваз, Тамерланан сан-тисаб аваачир къушундин аксинани акъвазнава. Ададай күлухъ Шарвилиди Надиршагъдин чапхунчийрихъ галазни женгер чугзваза. Гъатта 1941-1945-йисарин Ватандин Чехи дядевиз талукъ фольклордин эсерлери (шелра, эвер гуна, риваят) “Шарвилидиз” хас къетленвилер, сесер, манияр гъалтзава. Им вич лагъай чал я? Шарвилли вири дөвиррэз хас эпический иgit яни?

Халкъди, сад-къве дүшүшүш хкатайла, Шарвилли вири рекъера лугъуз тежедай хътин чехи къуват авай, гъакъван кесерлу, зурба руғыдин иеси яз къалурзава. Шарвилидин къамат жуъреба-жуъре

Гъажи ГАШАРОВ,
ДГУ-дин профессор

Неинки эпосрин игитар, гъакъни халкъдин гельенш къатарай акътай ва миллэт азад ийидай женгерин кыле акъвазай, тарихда гъакъикъатда яшамиш хъайи ксарни эбди жанлу яз амукъда. Инал ихтилат хайи халкъдин азадвал ва аслу туширвал патал Ирандинни Түрккиядин аксина женг чуғур Мұышкүр Гъажи Дауд (XVIII асир) хътин, Кеферпатаң Кавказдин дагъвийрин миллэт азад ийидай женгиниз къуват гайи, адад руғыдин реғъбер хъайи Ярагъ Мегъамед ва Урұстадин пачагълыгъдин колониячиллин инсағуз сиясадатиз акси яз

Весийриз вафалу жен

Къуба лезгияр къарагъай восстанидин (XIX асирдин 1-пай) кылы акъвазай Хулуг Гъажи-Мегъамед хътин, тарихда чин гел тунвай ксарай физва.

Ватандин Чехи дядевин иштиракияр хъайи Валентин Эмиров, Гъазрет Алиев, Эсед Салилов, Араз Алиев, Мирзе Велиев, Афганистанда кылы фейи дядеви иштиракай Абас Исафилов - Советтин Союздын игитар хъайи и ксар чи бубайрин ва чехи бубайрин къағыриманвиллин адетар давамарай халисан ватандаресар я. Эпосдин игит Шарвилиди хъиз, абуруни къегъавилелди, дирашвилелди чин тіварар халкъдин къанажагъда, бейнида эбди яз тунва.

Альед Агъаева гъаҳлудаказ къейдзаявал, “Шарвилли - им гъакъ! са эпос туш, кар квел ала лагъайтла, ам халкъдин халис арха - даях тир касдиз баҳшнай везинлу гимн, гъүндүрлү мани я. И фикир Дагъустадин халкъдин - са Ватанда, са улкъведа яшамиш жезвай халкъарин къенин йикъан гъакъиқи кра-

рихъ ва игтияжирхъ галаз къазва. Гъавиляй, сад-садавай къакъатунин гъиссериз къуват гун тавуна, абуру, чеб жуъреба-жуъре тягани, тарихдин майдандиз сад яз экъечзава. Гъа и майданда сад тир халкъ яз, абуру чин жуъреба-жуъревални къалурзава”.

Шарвилидикай түккүрнәвай эпосди Ватан гъүндүрдиз акъудзава, викъегъвални къегъалвал эвелимжи чқадал эңгизава. Къецепатан басрухдин виллик халкъдиз сад, тупламиш хъуниз эверзава. Азадвални аслу туширвал, бубайрин нақвэр - ибур пак, гъич са къуналдини эвезд ийиз тежер заттар я. Килиг садра Шарвилиди, къведай несирихъ элкъвена, вуч лугъузватла:

Халкъдин фикир сад хъурай, Риқлин мурад фад жеда.
Маса чара амач квезд,
Сад хъайтла, шад жеда!

Дарда гъатай члавуз заз
Пуд сеферда гъарарай:
“Шарвилли, фад агакъ!” -
Лагъана зи суракърай.

Багъа къве сувар

“Шарвилини” “Яран сувар” лезги халкъдин тарихдин багъа къве жавағыр я. “Шарвилини” “Яран сувар” хүн вири лезги ватандаресин къилин буркъя.

Гъажибуба РАМАЗАНОВ

* * *

“Шарвилли” эпосдин сувар лезгияр садзай къилин къуват я. Чна ам мадни гурлудаказ, метлеблудаказ тешкилна къанда.

Альберт МУЙТАЛИЕВ

* * *

“Шарвилли” эпосдин сувар лезги халкъдин умұрда фикир гүнүк квай лайиху вакъиадиз элкъенва. Ада чи несиликъи алтайдын вахтар, тарих, вакъиады мад да мад веревирд ийиз тазва. Халкъдин этнокультурадын суварин вакъибулыктын терефтал, метлеблар къетлен фикир желбиз къанда: общественно-политический и идеологический; меденятдини тарихдин ва художественно-эстетический; просвети-

тельско-дидактический, эдебинни тербияни.

Эпосдин суварин идеологиядин, общественно-политический бине тарих, адад вакъиаляр, крат рикел хүннин, несиликъи алакъалувиллин, игитвилин, халкъ мукъва этносирин хизанды тупламишунин идея я. Тарих - им халкъдин умұрда неинки чехи вакъиайрин летопись, гъакъиңи чехи мұалым вишиккілік финин заман, тарихдин идеологияны халкъдин умұрдың цүк акъудун ялгүз жеда.

Къед лагъай тереф “Шарвилли” эпосдин текст, мана датана раијес (пропаганда) авункай ибарат я. “Шарвилли” халкъдин сивин яратмишунин анжаса са памятник түши, ам халкъдин руғыдин чехи вакъиайрин делілни я.

Суварин пуд лагъай тереф къадим тарихди чав мукъаятқақаз, къайгъударевилелди агадарнавай художественный текстинин этнопедагогикадин терефтин жуъреба-жуървилекиңи деңгелевилекиңи ибарат я. Са ракунни алач, “Шарвилли” чи лезги халкъ яз арадал атунин, вишиккілік финин рехъ къалурзавай этнопедагогический гүзелу, къудатту гъакъиқтам я.

Фахреддин ОРУЖЕВ

Назлу АЛДЕРБЕГОВА

Шарвилидин тур

Шарвилидин турунади
Күківарна душман.

Терг авуна чи чилелай,

Атана аман.

Шарвилли я Лезги чилел

Душмандин женг чуғурди.

Эвер гана элпериз чи,
Лезги халкъ сад авурди.

Къирмишна душманар вири,
Тур хажна гъилерал.

Экъична душмандин иви

Лезги михы чилерал.

Такабур къиль гъич садрани

Ада агъуз авунач.

Душмандин гел Лезги чилел

Мад садрани акунач.

Эхъ, лезгияр иgit халкъ я,
Игитар мад жеда чахъ!

Рехъ тагудай душманриз
Къуватарни жеда чахъ!

Асиррилай асирралди

Шарвилидин тівар ама.

Къазанмишай

гъалибишлир -

Пагъливандин кар ама.

Важибат НАСРУЛЛАЕВА

Шарвилли

Ялвардин ван хъана чехи
Гъуцариз,
Ви бубадинни дидедин,
Шарвилли.
Вун хътин хва гана лезги
халкъариз,
Дарман хъана вун дердерин,
Шарвилли.

Дагъларикай хжечдей са рагъ
хъана,
Агадай вун Лезги чилел дагъ
хъана.

Риклер шаддай бегъерлу са багъ

хъана.

Дамах я вун чи жегъилрин,

Шарвилли.

Лезги халкъ гъич гъатдач четин

къевера,

Шарвилли, вун ава абурун

риклира.

Вуна лагъай гафар
“пудра эвера”,
Кылы ава лезги халкъдин,
Шарвилли.

Гъар са лезги дидеди

Шарвилли - хва

Хана, гужлу ийидә лезги арха.

Туна хура лезги намусдин яха,

Ви гелеваз къведа вири,

Шарвилли!

Къуучхур Саидан 250 йисаз талукъ яз Халкъдин рульгъдин къелейрикай сад

Нариман ИБРАГИМОВ,
РФ-дин журналистин ва писательтин Союзрин член, РД-дин культурадин лайихлу работник

Къуучхур Саид! Гзафбуруз ам ашукъ, шаир хыз, Мурсал хандин эмирдалди адан гъилибанри, башбузукъри вилер акъудай кас яз чизва. Къуучхур Саид лезги халкъдин тариҳда зурба гел тунвай къагъриманрик акатзана.

Вич яшамиш хайи девирдин обществодин сиясатдин, яшайишдин, медениятдин, эдебиятдин күкүшрал хаж хайи ванрилай, рақынин нур хыз, күнд патахъ күкүшвей кас, гъа күкүшрал хажай пайдахрал азадвилин эвер гунар къей, лезги чални жавағырар теснифунуз лайихлу тирди тестикърай шаир. Истисмарчилин вилик мұттығыт таҳъана, адан чиниз къалгъан хана экъечунуз, чан аламазни зегъметчи инсанрин хам алажзай ханарин къурулущидиз халис женг малумарузин эвер гайва рульгъда кичі аваир, Шарвили хыз, вичин чандилайни гъил къачуна, халкъдин итижар хұз ала-хъай къегъал.

Адан тівар қун бес я, фикирдиз гъахъ-адалат, аздавал патал женг чүгүр халкъдин панағ, девирдин алчах ва инсағыз къануңыз акси экъечай, ағылайрин ялавлу гъиссерал чан гъидай эсерар яратмишай шаир къвезева. Михы мұттығыттардикай, лезги дешегълидин лайихлувиликай, гүргеғвилекай жавағырар теснифай ашукъ. Ам чун патал датана күзвай, риклериз чим гузай нур, абур, дамах, камал я. Чи рульгъдин къеле я.

Садбуруз къизил, садбуруз гимиши, Садбуру мал хұз, садбуру гамиши. Дүнья, вун нивди хъанва гуруушими? Дееврандикай пай хұдна хъи зи.

* * *

Амач билбил, безек, сиргъя, Вилаетта рахаз къарға, Амлү рикін иеид парға, Напак беден гөвай къарағын!

* * *

Хан лугъудай ягъи гъатна хулерга, Зулумариз ажуғъ аваз вилера, Къисасдин ңайт тәваза ада риклер, Я Сад Аллагъ, им вуч дуван хъана чаз?!

Ихтиң ңарар къей шаирдиз гъикіт иғит лугъуда! Мегер зиллетдик квай халкъдин итижар хұзвай, азда зулумкарриз мұттығыт таҳъунуз эверзаяш ашукъ ханариз хуш жедайни?

Къуучхур Саидас халкъдин рульгъдикай, адап алай зиллетдикай хабар авай. Гъавиляй ам Сурхай хандиз, адан гъилибанриз аксини экъечина. Гъавиляй ада Къурға, Самур, Чирағ, Цмур дерејирин ағылайриз хандихъ галаз гъихынин рафтарвилер авуна къанзайды ятла къалурна. Гъавиляй инсанри адан шириар хвена ва чав

агакъарна. Девирар алатзана, цийи неисилар арадал къвезева, амма бунтчи, женги шаирдихъ ва адан яратмишунрихъ авай къанындағы ңигелвал зайиф жезвач. Адан умъурдикай, яратмишунрикай, ту-хұмдикай, невейрикай чир хана къанзайвабур газаф я. Вучиз лагъайтла, шаирдин ирсинин къисметни кутугайди хана лугъуз жеда.

Идах, гъелбетда, вичин себебарни авай. Советрин девирда халкъдин фольклор па алатай асирин шаирин яратмишунар ківаті хъувунин экъечайла, Къуучхур Саид дүньядайлай фена 150 исалай алатнавай ва адакай делиларни къериз-цәразүз жатзаявай. Араб, түрк, фарс ңаларал көлиз къизиз чизвай инсанрин ктабар, дафтарарни 1920-1960-йисара, Ислам дин-дихъ галаз женг чүгүр коммунистри кана, ваңариз вегъена, таҳъай мисална. Диндин ктабрихъ галаз лезги халкъдин шаирин эсерар къыненай чешмеярни барбатна. И журедин гъерекатри милли медениятдиз, эдебиятдиз еке зиян гана. Вучда, хайи крар хана, авур крар амукына.

Гъа са вахтунда къейд авун ла-зим яхы, советрин девирдин ийса-ра халкъдин ва чи шаирин мечин яратмишунар ківаті хъувуниз, бажарагъльу ксарикай малуматар жағырунлиз еке фикир гана. Къуучхур Саидакай сифте малуматар, адан шириар ківатлайбұруп Гъажибек Гъажибеков, Ағылар Гъажиев, Мегъамед Гъажиев акатзана. Абурулай гүльгүннисиз баркаллу ва четин ңалалар Ағылай Ағылай, Гъажи Гашарова, Къурбан Акимова, Шамсудин Исаева, Къуучхур Саидан штут Саид Саидов, Абдул Фетяға, Абдурагым Ляметова ва иңарарин авторды давамарна. Нетижада 1990-йисан әхирдай Дағыстандин ктабрин издательства Гъажи Гашарова гъазурай "Шикаят" (55 шишир), 1991-йисуз Ибрагим Гъусейнова гъазурай "Я Сад Аллагъ" (10 шишир) ва 2004-йисуз Абдурагым Ляметовани Гъажи Гашарова гъазурай "Женчи шаир" (65 шаир) ктабар акъатна. 2012-йисуз көлзәвабурув иңарарин авторды гъазурай "Эй, инсанар" (79 шишир) ктаб агадын. Ам квельди тағаватту тир лагъайтла, ина шаирдин умъурдикай ва яратмишунрикай гегъенш макалаяр, икъван гагъда чапдиз акъат таунвай адан шириар, урус ңалас авунвай таржумаяр, Къуучхур Саидакай чи шаирри теснифнавай ңалар, поэма ва

ашукъдин штут Саид Саидован эсерарни ганвай. Идал къведалди шаирдикай малуматар ва адан эсерар чи ватанэгълири "Дағыстан булах", "Коммунист" ("Лезги газет") газетрай, "Дусттал" ("Самур"), "Дағыстандин дишеғъли", "Лезгистан" журналрай, литературадин альманахрай, антологирай көлна.

Инлай вилик акъатнавай ма-къалайра тестикъарзаявайвал, Къуучхур Саид 1767-йисуз лежбердин хизанда дидедиз хана. Фадлай машгүр Жұмбыя мискин, медреса кардик квай хъуре Стамбулда, Къағырда чирвилер къа-чунвай зурба алимарни авай. Гъажи Керемали эфенди, Гъажи Мегъамед эфенди, Мирзяли эфенди, Къадир эфенди, Гъажимет эфенди... Ихтиң хъуре яшамиш жез, келнуп тавун жедай кар тушир. Вични гъаждал фена хтанвай бубайрин хци. Саида сифтегъан чирвилер вичин дахидивай ва ахпа хъурьун медресада къачуна. Гъиле чүнгүр къурла, хурунвийрин шад межлисик теклифар газаф хъайила, гъевеслу, бажарагъльу рикі ашукъвилин кеспиди къачуна. Ашукъдин устадвал, ширин сес, ульткемвал авай жегъилдиз хъурьун сергятра дар хана. Ада чүнгүрнин газаф хуредин, Самурдин, Къубадин хуерьерал ңар элкъурунна. Явшаяв лезги ашукъ Шекидиз, Ширвандиз, Къарабағызды, Бакудыз... акъатна.

Къетлендиз къейд ийин хыи, чи са бязи алими, литераторри кхъей "Гъурбатдиз къазанмишиз феи" Саид хъурьуз ашукъ яз хтаны" лу-гъудай гафар гъақынкъатдихъ галаз къан тиизвайбұр, бине аваирбұр я. Бакудыз, Шекидиз къазанмишиз финалды виридакай ашукъ жезвач къван. Бажарагъ гъар садан ивидик кваз хана къанда. Адахъ гъвечи ңавалай майил, чүнгүр къынин, маниян лугъунин вердишвал хана къанда. Саидан крар авур авай ва фейи ңакыра ада анжак вичин устадвал мадни хаж хъувуна. Ада газаф чакаяр, миллетар, инсанар, күрелди, дүнья акуна. Адан къатунар хци хана. Ашукъдин дөвлеттүйрүнни кесибрин умъурда авай тағават акуна. Адахъ вичин бейнида арадал къөзвай гъахълы, хци фикирар манийрин күмекдәлди халкъдив агадай мумкинвал хана.

Идал мадни са фикир алана хъийиз къанзала. Шаирдин газаф, ашукъдин мани, гъиле къазвай чүнгүрнин ада халкъ эзмишзаш ванархы, беглеріхъ элкъуруннай яракъ яз ишкемишна. Саидан тівар лезги хулерга мадни машшур хана. Адан ашукъвилин устадвал, ада халкъдин рикін мурадрихъ галаз къадайвал лугъузай манийрин ван хъайибуру ашукъдиз чипин шад мәрекатрик, межлисик, гъакъ ял ягъиз теклифзала. Ашукъдин за-лан зегъметдик, зиллетдик квай агадай дерт къезиларзала, рикікай гар къадарзала, са күрүп вахтунда хъайитлани инсанар дер-гъамаривай яргъа ийизва, гъа са вахтунда женининиз эверзая. Аздавал вич-вичелай гъиле гъат тийидайдакай лугъузва.

(КъятI ама)

Общество

Рагъман ШАЙДАЕВ: “...Жуван рехъ тайинарна къанда”

Алибек ОМАРОВ

Сулейман-Стальский райондин Цмуррин хуыр. Захъ галаз ра-хазвайды - Рагъман Гъажиевич ШАЙДАЕВ, налоргин къуллугъ-дин отставкада авай генерал-лейтенант, алай вахтунда карчи.

- Хайи хуыре зун яшамиш хъайиди туш, - суалдиз жаваб гуз-ва Рагъман Гъажиевича, - инжан анжак мугъмандыз хвөзева. Вуна къисмет вая, ада вун хяյъазавайды я: зун меркезда яшамиш хъана, за гъана Ватандыз къуллугъына. Амма и карди заз ина жув хайи чилел алайди, бубайрин ерира авайди гъисс ийиз эсил-лагы манийвал гузвач. Зун ківале ава.

■ Сифте къилелай экчеңин: күн дүньядиз атана...

- Саки пудкъад йис идалай вилик Каспийск шегъерда. 8-класдад къван гъана көлна. Республикадин къенепатан кра-рин министрдин везифая вахтунда тамамарзава буба, Гъажи Гъажиевич (Гъажи-Къурбан Гъажи-Балаевич), Москвадиз къалахал хутахайла, хизанни гъаныз хъфена.

Къеңепатан улквейрин ңаларин Военный институт, МВД-дин академидин аспирантура күтаяйла, за военный прокуратурадин, МВД-дин къурулуша къалаханна. Цикъвед йисуз РФ-дин налоргин министрводин хусуси хатасузвал худай управленидин къиле акъазна. Генерал-майордин чин гайила, зи яхшырыз тир. Мад къве йисалай закай генерал-лейтенант хъана. Анжак а вахтар фадлай алатнава, вад йис я зун отставкадиз экъечина.

■ Заз ақт тир, генерал хъун патал са къадар артух яшар хъана, зегъметар чүгүна, жуван алакынар къалурна къан-зайды хъиз.

- Зегъметар, шаксуз, чүгүна къанзайды я. Алакынар кайрахайтла, абуруз дүз къимет гудайди инсанар я. Агалкүнрин сир? Заз чидай: чирвилер къачуз, жуван везифайрив риківайт экчеңиз, жуван къалахал гъакысагъивелди тамамариз - имни чи хизанда бубайри кутуна хұзвай адет я.

Зи хизанда къве аял, рушни гада, чехи хъана. Руш, зи дидендин тівар алай Марина, дипломат я. Къанни къуд йиса авай ам пуд йис я Италияда, Римда, атташе - чи посольстводин къуллугъы яз. Гада ФСБ-дин офицер я, ада Москвада, улкведин гъукуматдиз мукъва къурулушрикай сана къуллугъзына.

■ Гила күн карчи я: гъина, гырекая?

- Са чехи холдинг ава, адан тівар за къан тийин, Россияда ам гъакынни хъсандыз чизва. Зун адан вице-президент я.

Чи колективиди тамамарзавай къалахар газаф я. Кылинбур яз са шумуд блок тъисабыз жеда: финансрин, страховой, эсигурин. Са чиркем гъин: анжак яшайишдин къвалер чна йиса 200 миллион квадратдин метрдив агадын ишлемиш вахкузува. Москваданы, идалай гъейри, чна Центральный Кылбепатан федеральный округа, Сочида, Франциядани эсигзала.

■ Гъак бубайрин ватанданы...

- Бубайрин ватанда ийизвай крар чна Шайдаеврин хизандын тіварцелай ийизвайды я. Мараталай, зи гъвеңчі стхадилай, мадни чехи крар алакызы: "Техилдин сад авунвай кампания" госкорпорациядин къиле акъазна, Новороссийскдин портунизи рөгъбервал гана, ам зурба къурулуш я, гъавайда ада улкведин "къилбепатан варар" лугъузва.

■ Күн, къве стха, хуыре яшамиш хъайибүр туш. Амма күнне Цмуррин хуыр, яшайишдин ва маса месэләйр къалурналди, республикада чешнелубурун дөрежадиз акъудна. Гъикъ, квелай башламиш хъайиди тир?

- Башламиш бубадилай хъайиди я. Чалай тағаватту яз, ам хайи хуыре яшамиш хъана. Вичин вахтунда, Дағыстандин пединституттактапайдалай къулухъ, ада хуыре мұаллим, шкодадин директор яз къвалаханна. Ада къалурзайвай рехъ, адан теклифарни меслеятар чун патал важиблу я. Хуыр чекай гъалда авай. Гы патахъ вил вегъетлани - тамамарзай къулухъ, сурар авай гъал къабул жедайди тушир. Къурледи, хуыр аваданламишна, ағылайриз къулайвилер арадал гъана къанзайвай. Ахпа чна, зи иштиракал аваз тамамарзай къвалахрикай рахайтла, спортдинни көлүннин центр эсигна, гүлгүнналлаз - Гъалибвилин музейни. Эхирни дөвирдин истемишиз жаваб гузвай школа ишлемиш вахканана. Анжак и къвалахрикай зун хъанач, школа Маратан алахъун-ралди эсигайди я.

■ Рагъман Гъажиевич, инал рике чехи мурадар-қыстар авай са жегъил атана жузайтла: генерал ва я миллионер хъун патал вуч авуна къанда, күнне ада гъикъ жаваб гудай?

- Заз чиз, и суалдиз за жаваб гана. Сифте нубатда - къелна, чирвилер ва мад сеферда чирвилер къачуна къанда. Умъурда жуван рехъ тайинарна къанда. Ахпа амукъдайди къвалахда галат тахъун, жуван везифайрив риківайт экчеңүн я.

Сад лагъай наркомзем

(Мирзебег Ахундов дидедиз хъайидалай инхъ
120 иис тамам хъуниз талукъ яз)

Шагбала ШАГЬБАЛАЕВ

МИРЗЕБЕГ АХУНДОВ 1897-ийсуз Самур округдин Мискискарин хууре лежбердин хизанда дидедиз хъана. Ада Ахчегъа кардик квай урус школада сифтегъан чирвилер къачуна. Ахла Темир-Хан-Шурадин реальный училищедиз гъахына. Ана ада вич хци зигын авай жаван яз къалурна. 1915-ийсуз училище акъалтларайла, ам Харьковдин хуррун майишатдин институтдиз гъахына. Мирзебеган студентилин йисар Россияя буржуазно-демократический революциядин къуват гүлгүл жезвай йисарал гъалтна. Дағъустандиз инкъилабдин гъерекатда иштиракун патал хтай ам 1917-ийсуз бажарагълу революционерар тир У.Буйнакскийдихъ, Г.Сайдова, С.Казбековахъ ва масабурухъ галаз таниш хъана, Темир-Хан-Шурада тешкилнавай Дағъустандин просветительно-агитационный бюро-да къвалахиз эгечна. И бородин член яз, М.Ахундова Советрин власть гъалиб хъун патал большевикрин партиядиз къумекар гуз, альянтирин арада гъавурдик кутунин къвалах тухуз хъана. 1918-ийсуз Азербайжандин Астрахандин красногвардейцирин къушунри къумек гуналди, Дағъустандин са паюна Советрин власть малумарна. Ам мадни мягъемарун патал Темир-Хан-Шурада областной военно-революционный комитет тешкилн. И комитетдин бажарагълу членрин арада аваз М.Ахундовани еке къвалах тухана. Ревкомдин векил яз, ада областдин недай-хъувадай сърсетдин отдеңда къвалахна. Областдин продкомдин 1917-ийсуз иондин къарардалди М.Ахундова девлетпүрин мулкарай магъсуларни векъер вахчудай комиссиядин председатели къвалахна. И чавуз ам

большевикрин партиядин жергей-риз гъахына, халъдин арада гъавурдик кутунин къвалах гужлу авун патал хуурера кесибрин комитетарни советар тешкилна.

Дағъустандиз туркери интэрвентарни бичераховцирин бандаяр гъахынай. Гоцинский къиле авай реакционерини советрин аксина гъукумар гүлгүл авунай. И четин шарттара М.Ахундова, вич къиле акъвазна, красногвардейцирин дестеяр тешкилна, душманрин бандаяр кукъварунин карда иштиракна. Къуватар барабарбур тушир шарттара Дағъустанды Советрин власть вахтунанди къанак акатнай. Каралакъдай са къадар деяителар жаллатыри телефон, мұмкүлбүр Бакудини Астрахандиз акъудна. Абурун жергедай яз М.Ахундовни Бакудиз акъатна. РКП (б)-дин чинебан обкомдин членар дустагъ авурдалай гүлгүльни. 1919-ийсуз майдан ваца Дагъустандын хувериз денинкичир гъахына. Абурун аксина тухузвай жентиниз тъа йисан сентябрдиз Бакуда гүнгүль на хтур РКП (б)-дин обкомди регерь бервал гуз хъана. И вакъибу карда М.Ахундовани активилелди иштиракна. Гъа йисан хъультүз М.Ахундов обкомдин тапшургъадалди Бакудай Дағъустандиз хтана ва ам Къизил-Ярский фронтдин командающий, мусаватистрин гъилибан Казим-бяен патав комиссарвиле тайнара. И күллугъадал М.Ахундов тайнарун душшүштдин кар тушири. М.Далгата хъейвал, Казим-бей мұлтұғъарун патал М.Ахундовани виклергъевал ва хцивал лазим хъана. Гъакъикъатдани, ада вич виклер, хци большевик тирди къалурна. И къати женгерай экъечай М.Ахундовани лайхлувилер гъукуматди Женгинин Яру Пайдахдин орден гуналди къейдна. Мирзебеган характеристикада къейднавай:

“М.Ахундован женгчивилин лайхлувилери белогвардейцирин винел революционный фронтдин гъалибвал къазанмишунин карда еке роль күгъувана. Душмандин аксина фронтдин командаующий, туркери офицер Казим-бяен патав политкомиссар яз къалахдайла, юлдаш Ахундова адан къве чин алай политика дүздада ақыдна. М.Ахундован виклервиле, ада вахтунда къабулай серенжемри Казим-бяяз РКП (б)-дин Дағобомдин ва оборонадин Советдин аксина фронт тешкилдай мүмкінвал ганач”. 1920-ийсуз 2-февралдиз Леваша хууре хъайи РКП (б)-дин Дағъустандин областной комитетдин заседанидал М.Ахундов. Къуре округдин комиссарвиле хъана. Ада душманрин вилек пад къун, абур русвагъун патал еке къвалах тухана. М.Ахундован иштираквал аваз контреволюционерини мусаватистрин гъилибанар тир Казим-бяенни Токаев Шапидин душманвиле политика винел акъудна. Ахундова туркери офицерин таъсир Мажалисдин фронтдани виклервилелди ва агалкүнралди акъвазарна. 1920-ийсуз мартдин сифте къилерай Казим-бяен бандади Дағобомдинни Оборонадин советдин членар дустагъина. Абурук М.Ахундовни квай. Душманриз ам гүллеламишиз къаназав. Гена адан къумекдиз атай Алибек Богатыреван партизандин дестеди Мирзебег къутармишина. И вахтунда Г.Орджоникидзе, С.Киров ва М.Тухачевский къиле аваз Яру Армиядин къушунрин къумекдальди восстанидиз къарағай отряди белогвардейцир күкварна. Кеферпатан Кавказда ва Дағъустанда тешкилай ревкомдин советик член яз М.Ахундовни кутуна. Дағревкомдин къараардалди Мирзебег Ахундов сифтедай зем-отделдин, ахла Дағъустан АССР-дин хурурьун майишатдин рекъяй халъкин комиссарвиле (Наркомземвиле) тайнаранай.

1921-ийсуз февралдин эхирра Мирзебег Ахундован умумырда шад вакъиа хъана. Ж.Коркмасов, А.Тахо-Годи, М.Хизроев квай делегациядиз галаз санал М.Ахундов Москвадиз В.И.Ленинан патав фена.

Граждан дяве күтэгъ хъайидалай къулухъ М. Ахундов тамамвилелди майишатдин къвалахрал машгүл хъана. ДАССР-дин наркомзәмвиле жавабдар къуллугъадал алас ада хурурьун майишат гүлгүльни хтунин, ам социализмдин бинейраллаз түккүрүнин, чилер дигидайбуруз элкүрүнин ва абур ери аваз ишлемишунин карда В.И.Ленинан тапшургъар къилиз акъудун патал еке зегъметар чыгуна. Ам хуверин лежберрихъ галаз гүрүшимиш хъанай. 1926-ийсуз Мискискарин хурурьуз хтала ва хурунвийрихъ галаз гүрүшимиш хъайила, ада абурун вилек чилер менфятлудаказ ишлемишунин, емишин бальлар кутунин важибу месэла эцигн. Дағъустандин зегъметчийрин вафалу хва,

Дағъустан АССР-дин сад лагъай наркомзем Мирзебег Ахундов 1928-ийсуз вичин умумырди цүк акъудавай чавуз жегъилзамас кечиши хъана. Баркаллу хчин тважрунхъ чи Республикадин шегъерин күччөяр, майшаттин идаарай, хайи хурурьун мектеб янава.

Михъидини я, хийирлудини

Жасмина САИДОВА

21-июндиз республикадин меркездин ағыланияр патал лишанлу вакъиа хъана - Махачкъалада хъвадай яд михъ ийидай Тарнаирдин тадаракрин комплекс ишлемиш вахкан. И вакъиадин вакъибуликий мадни а карда лугъузва хъи, комплекс ишлемиш вахкуниз талукъ яз къиле тухвай шад мәрекатда республикадин Кыл Рамазан Абдулатипова ва Россиядин ЖКХ-дин министрдин заместитель, Государстводин яшайишдин къалерин къилин инспектор Андрей Чибиса иштиракна.

Махачкъаладин цин месәладиз федеральны дережада аваз къетен фикир гүнин себебдикай раҳадалди вилек, тахминан са ийс идалай вилек хъайи вакъиаир риклел хкун күттунава. Икк, 2016-ийсан октябрдин эхирдай галаз-галаз къвайи марфар, гъакъни шегъердин канализация лазим къайдада авачиз хъун себеб яз, меркезийрин ва патарив гвай поселокрин ағылайирин къалериз физвай хъвадай ятар, күччөяр авай хъурттар, къацай ятар какахына, чиркин ва и кардин нетижада вишералди ағыланияр зегъерламиш хъанай.

А чавуз къвед-пуд юкъуз акъваз тавуна къвайи марфади, ришветбазвал, везифайрив жавабдарвилелди эгеч тавун себеб яз, йисаралди къати хъанвай са шумуд хци месэла майдандиз акъуднай. Иник Махачкъала ва патав гвай поселокар целди таъминарзай, Октябрдин революциядин тважрунхъ галай къаналдин (КОР) патарив эцигнавай къалерай чиркин ятарин турбаяр, шегъердин канализациядик кутун тавуна, хъвазвай яд авай къаңадиз ракъурнни, миллиондилай артух ағыланияр яшамиш жезвай Махачкъаладин күччөяр, и карда къайда тахъун себеб яз, гъафтерларди вахчун тийизвай зирзибидин еке хъурттар арадал атунни, къвайи марфарин яд авахьдай маҳсус фурар (ливневкайра) тахъун ва я абур къайдадикай хкатнаваз хъун ва са жерге маса месәляр акатзана.

Са шумуд виш ағылай целай зегъерламиш хъун себеб яз арадал атай гъарай-эвэр а чавуз Москвадивни ағыкънай, Ѿатта улкведин Президент Владимир Путинани и месәладин патахъай истемишунар авунай.

Гъаҳльувал патал къейдна къанда хъи, Махачкъаладин кеферпатан бязи районар (КОР-дин ва Вузовский вирин яд бес тахъун себеб яз) Къизилорт райондин Миатли хурурьун патав гвай ГЭС-дин цин гъамбарханадай маҳсус водоводра аваз гъизвай вацун михъ целди таъминарзай. Амма и яд бес жезвачир. Идалайни гъеъри, вацай гъизвай яд михъ ийидай тадаракривайни вири яд михъ ийиз жезвачир.

Махачкъалавияр хъвадай михъ целди тамамдаказ таъминарун патал Миатлидай Махачкъаладиз яд агақъардай турбайрин пуд лагъай хел тухвана. Амма, цин къадар бес жезвайтлани, хъвадай яд михъ ийидай Тарнаирдин тадаракрин комплексдади насосдин станция ишлемиш вахкудалди, меркездин ағылайирин къалерив ам агақъарзай жезвачир. Инъе гила, июндин вацралай ихътийн мүмкінвал хъанва. Насосдин станция эцигнин нетижада ағылайир хлор галачиз михъ авунвай ерилу целди таъминарз жезва.

“Махачкъаладин мәриядихъ ва пудратдин организацийхъ галаз санал чна еке къвалах тухвана, гила чна КОР-дай тир яд хъуниз ишлемишункай отказзана. Гележегда гъа ихътийн къвалах Дербентда, Избербашда ва Каспийскданы къиле тухун планнамышнава”, - малумарна региондин Кыли мәрекатдал.

Андрей Чибиса малумараивал, алатай йисан зулуз арадал атай гъаларилай къулухъ, Россиядин Минстройдихъ галаз санал, региона коммунальный къуллугъар агақъарунин ерилувал артухарунин серенжемрин комплекс түккүрнай. И пландин виридалайни важибу пункт къилиз акъуднава - шегъердиз гила яд михъ ийидай вижевай объект хъанва. Амма ада важибула са кардал фикир желбна: “За зи амадагравай тадаракар дүзаказ ишлемишун ва цин сетар алай аямди истемишизай къайда аваз хъун таалабзана: гъатта виридалайни михъ яд, ктай турбайриз авахъайлай, ерисузди жезва”.

Дугъриданни, коммунальный майшатдин месәляр вири сад-садаҳъ галаз алакъалубур я, абур гъялдайлани, са кар авуна, мұмкүльди кваз тақынуни дүзакзын нетижайрал гъидач.

РД-дин эцигнин, архитектурдин вирилар, Тарнаирдин михъ ийидай тадаракрин комплексдиз суткада 240 ағъзур кубометр яд михъ ийидай гужупвал ава. Фикирда къунвай къвалахар къуръ таҳтунда авуна ақылтарун патал 350 миллион манат пул чара авунвай. Нетижада вирилар Миатлидин цин гъамбарханадай турбайра аваз гъизва маҳсусдаказ михъ тийиз меркездин къвалерив агақъарзай яд гила, неинки элцифарнавайди, гъакъни “чан алайди” я лагъайтла жеда. Вичин къимет 200 миллион манатдиз барабар тир маҳсус электролиздин тадараки яд хлор галачиз михъзана, ада хайирлудин шейэр кумукъзана. Идалайни гъеъри, хабар гузайвал, Тарнаирдин тадаракрал вири къвалахар автоматламишнавайбур я, ида лагъайтла 15 процентдив агақъна энергоресурсар къенятдай мүмкінвал гуда.

Къулайвилин чешнеяр хъун лазим я

Жасмина САИДОВА

Эхириджи йисара чазцийи жуъредин келима - "моношегъер" - мукъвал-мукъвал ван жезва. Гъа са вахтунда ам чи экономикадин гъакыкъи терефрикай сад я, дузы лагъйтла - вич тимил ахтармишнавай.

"Моношегъер" чи улкведа "шегъер- завод" ибарадин чкадал ишлемишнавай, яни и гафуни и ва я маса шегъердин агъалийринни ана авай чехи карханадин арада алакъа авайди къалурзана. Гъа са вахтунда фабрикадиз ва я заводдиз шегъер арадал гъизвай кархана лагъай тъвар гузва. Законодательный базада "моношегъер" лагъай гаф гъалтзавачтланы, шегъер арадал гъизвай заводрин нормативный актара ам фикирда къунваз жезва.

Инал къейд ийин, Россия-дин Федерациидин регионар вилиди тухунин министерстводиз моношегъерар ахтармишдай тайин тир къайда ава. Икъл, гъисабзавайвал, гъина 25 процентдилай артух агъалийри са карханада къалахзашватла, гъадас моношегъер лугъувана. Мадни са лишан я хъи, и карханади акуудзавай продукциядин са пай экономикадин анжак са хилэз талукъ хъун лазим я. Моношегъер - им са къадар муракаб къурлуш я. Гъикл лагъйтла, ана авай зурба фабрикади ва я заводди къалах анжак са экономикадин рекъяй тухувач. Ихтиин карханадал яшайишнин рекъяйни пар акъалтзана, ида шегъерда агъалияр яшамиш хъун патал лазим вири жуъредин къулай шартлар таъминардай мумкинвал гузва. Амма ихтиин гъалдихъ маса терефни ава: заводди акуудзавай шейинин къимет адаа вичиз багъаз акъваззана, нетижада адаа базарда гъүжетиз четин жезва. Ихтиин гъалтара шегъерар арадал гъланвай карханайриз къумек гун, анриз инвестицияр желб ийиз, производство артухарун иллаки важибу я.

Рикел хкин, 2014-йисан сентябрдиз РФ-дин премьер-министр Дмитрий Медведева "Моношегъерар вилиди тухунин фонд" тешкилнавайдан гъакынчай малумарнай.

Дагъустанда 2 шегъер - Каспийск ва Дагъустандин Огни - моношегъерар яз тайнарнава. Алатай йиссан июлдиз алишверищдинди тушир федеральный "Моношегъерар вилиди тухунин фонд" тешкилнавайдан гъакынчай малумарнай.

Каспийск шегъерда са жерге инвестиционтар къилиз акуудун патал ийизвай крарикай чна вилидайнай са шумуд сеферда хабар ганай. Икъл, къилди къячуртла, шегъерда инвесторар патал са жерге къулай шартлар тешкилнава, меселэ, налогрин жигъетдай къезилвилер авунва, инженерный къулуршар тукъурунава.

РД-дин Гъукуматдин пресс-къуллугъди хабар гузтайвал, ала-

Аким Ханвердиева гъисабзавайвал, инвестиционтар къилиз акуудунин нетижада шегъерра къалахдин агъзурдалай артух цийи чкаяр хъун лазим я

тай жумя юкъуз Дагъустандин Гъукуматдин Председатель Абду-самад Гъамидован рөгъбервилек кваз совещание къиле фена. Мярекатдал Каспийск ва Дагъустандин Огни моношегъерра инвестицийин проектар умъурдиз къучумричинин карда гъалтзавай меслэлэйр веревирдна.

Совещание ачуудайла, премьер-министрди къейд авурвал, и проектар къилиз акуудунин карда асуул макъсад, тади гъалда гъулзимишнавай нетижайрив агақъарун я.

РД-дин экономикадин ва мулкар вилиди тухунин министерстводин патал тешкилнавай "Дагъустан Республикадин моношегъерин рекъяй дирекция" ГКУ-дин руководитель Аким Ханвердиева къват хъанвайбураз инвестицийин "Дагъустан Республикадин мулкунал индустриальный ва эцигунрин "Каспийск" комплекс тешкилн" проектидай сульбетна.

Ада малумарайвал, индустриальный ва эцигунрин комплекс пуд заводдикай ибарад я: керамикадин керпич акууддай, газобетондин блокар тукъурурай да эцигунра ишлемишнавай къурай къаришмарни киреж гъазурдай. Проектдин сергъятра аваз 280 кас патал къалахдин гъамишанбур тир чкаяр арадал гъида. Санлай къачурла, Аким Ханвердиева гъисабзавайвал, инвестиционтар къилиз акуудунин нетижада шегъерра агъзурдалай артух къалахдин цийи чкаяр хъун лазим я. Инал къейд ийин, моношегъериз къумек гунин программадин асуул макъсаддикай садни къалахдин чкаяр артухарун я.

А.Ханвердиева инвестицийин производстводин жуъредин "Уйташ" майдандал инженервилин къурлушар арадал гъунин гъакынчай авур докладдай малум хъайивал, алай вахтунда инигэ газдалдит таъминардай турба тухунин къалахар къутяйнава, напорный канализацийин 4 км турбаяр эцигнава, михын ийидай тадаракар патал фур эгъуьнин къалахар къиле физва, 3 км цин турбаяр тухванва. 8400 куб.м. яд гъакьдай гъавиз, машиниз шегъре рөхъ тукъурунин къалахарни къиле физва.

Вилидайнай хабар гайивал, "Гъажиеван тъварунихъ галай завод" къиле тукъурунава, машинын чешнеяр жеда. Гъа кардихъ чнани ялна къланзава", - лагъана ада.

АО-ди Каспийскдин мулкунал вичиз производстводин майдан тукъурузана. Идахъ галаз алакъалу инвестицийин проектдиз ("Гъажиеван тъварунихъ галай завод" АО технический рекъяй цийикла тадаракламишнавай заготовительный производство геъеншарун") талукъ яз совещанидал карханадин генеральный директор Абдулвахъаб Папалашев ракана. Ада проектдин макъсад виниз тир еридин, технологиядин жигъетдай муракаб ва илимдал бинеламиш яз гъазурзавай продукция акуудун тирдакай лагъана. Инани проект къилиз акуудунин нетижада къалахдин гъамишанбур тир 570 чкаяр хъун лазим я. Майдандал фидай рөхъ тукъурунава, участок элкъуънна жуғундалди тир электроэнергиядалай таъминарнава.

Дагъустандин Гъукуматдин Председателдин заместитель - экономикадин ва территорияр вилиди тухунин министр Раюдин Юсуфова РФ-дин Гъукуматдин каралай проектдикай раҳадайла къейд авурвал, и программадин бинеда шегъердин амай шартларни хъсанарун ава. Адан сергъятра аваз, цийи объектар (аялар патал майданар, паркар, куҷеяр, гъульпун къер) арадал гъизва, шегъердин къүнгэе майданар цийиз тукъурухъ хъийизва. Нетижада агъалийрин яшайишдин шартлар авайдалай къулайбур ва хатасузбур хъун лазим я. Ада хабар гайивал, Каспийск ва Дагъустандин Огни шегъерра, проектдин сергъятра аваз, поликлиникар цийикла тукъурухъ хъийидайвал я. Идалайни гъеъри, шегъерриз гъардаз 1 реанимобиль гуда. Гъакын гъар са шегъердихъ общественный чакъяр аваданламишнавай рекъе къачуна къланзавай "5 кам" ава, къейдина министрди.

Каспийск шегъердикай раҳайла, администрациядин къиль Мегъамед Абдуллаевын хабар гайивал, ина Абдуллаеван тъварунихъ галай бульвар аваданламишца, Шахматрин клуб тешкилда, къакъандай шегъердиз килигдай майдан тукъуруда, "Дагдизель" заводдин Дворец ва шегъердин гъульпун къер цийикла тукъурухъ хъийидай.

Дагъустандин Огни шегъердин округдин визифаир вахтунади таъминарзайвай Эльдар Назаралиева малумарайвал, проектда фикирда къунвай "5 камунайкай" сад алай вахтунда къилиз акууднава - ина аялар патал майдан арадал гъанва. Амай крарикай шегъердин центральный майдан цийикла тукъурухъ хъувун ва шегъердин гъульпун къер аваданламишнавай акатзава.

Абдулсамад Гъамирова гъисабзавайвал, проектар къилиз акуудунин нетижада къве шегъерни агъалийр желбай центрояр хъун лазим я. "Тади гъалда къулай шартлар арадал гъун важибу я. Ида неинки шегъеррин агъалияр шадарда, гъакын гъвечи бизнес желбада, нетижада къалахдин цийи чкаяр арадал къведа. Зи фикирдалди, эгер гъар са гъаят аваданламишна хъайитла, и шегъерар къулайвилин чешнеяр жеда. Гъа кардихъ чнани ялна къланзава", - лагъана ада.

Ахтармишнавай авуна

Алай йиссан 19-23-июндиз государстводин корпорациядин - ЖКХ цийикла тукъурухъ хъийиз къумек гунин фондунин рабочий дестеди Дагъустан Республикада ахтармишнавай къиле тухувай, хабар гузва Дагъустандин гаф квартирайрикай ибарат къвалера умуми эмениндиц акатзавай чкаяр капитальный ремонт авунин алишверищдинди тушир фондунин пресс-къуллугъди.

ЖКХ-дин фондунин пешекарри яшайишдин чуру гъалда авай къүнгэе къвалера агъалияр къучарунин, гаф квартирайрикай ибарат къвалера умуми эмениндиц акатзавай чкаяр капитальный ремонт авунин программаяр умъурдиз къучумшишнавай Федеральний "ЖКХ цийикла тукъурухъ хъийиз къумек гунин фондунин гъакынчай" закондин 14-статьяда къалурнавайвал, фондунин гъисабдай финансирин къумек гунин шартлар къилиз акуудзавай тегъер ахтармишна, гъакын, региондин адресный программайрингин сергъятра аваз, агъалияр чуру гъалда авай яшайишдин къвалерай къучарун патал эцигнавай гаф квартирайрикай ибарат къвалера авай нукъсанар арадай акуудунал гъульчива.

Капитальный ремонтдиз талукъ ахтармишнавай Махачкъала шегъердин Энгельсан къучеда авай 49-нумрадин ва Акушинскийдин къучеда авай 11"б"-нумрадин къвалера авуна. ЖКХ-дин фондунин рабочий дестеди гъакын капитальный ремонтдин программадиз талукъ документар ахтармишна.

Санлай къачурла, пешекарри капитальный ремонтдиз талукъ къвалах республикада хъсандаказ тешкилнавайди, амма агъалийривай взносар тимил къватлазавайди къейдна. Бинедилай ремонт хъувунвай къвалера авунвай къвалахрин еридин талукъ наравилер хъянач.

23-июндиз Дагъустан Республикадин гаф квартирайрикай ибарат къвалера умуми эмениндиц акатзавай чкаяр капитальный ремонт авунин фондунин РД-да государстводин ва муниципальный къуллугъар таамардай гаф везифайрин центради (МФЦ) капитальный ремонтдин взносар къачунин гъакынчай икърардал къулар чуугуна. 1-июлдилай Дагъустандин агъалийривай капремонтдин къватлазавай пулар МФЦ-дин кассайра гуз жеда.

Икърардал къул чуугунин мярекатда фондунин руководитель Мегъамед Алиева ва Республикадин МФЦ-дин директор Осман Хаспупатова иштиракна, хабар гузва фондунин пресс-къуллугъди.

Цийи къайдадал элячъда

Мукъвара Дагъустанда транспортдин "Электронный проездной" къайдадал кардик кутун мумкин я. Региондин мулкунал и проект кардик кутунин мумкинвил 27-июндиз РД-дин транспортдин, энергетикадин ва алакъадин министерства Россиядин Сбербанкдин ва пул гудай "Корона" къуллугъарин векилрихъ галаз хъайи гурушшадал килигна, хабар гузва министерстводин пресс-къуллугъуда.

Министрдин заместитель Якъуб Худжаева къейд авурвал, идаради проектдиз итиж авунин себеб пассажирар санай-масаниз тухувай къар, автовокзалар ва автостанцияр, "Экономика элцифарун" каралай проектдин сергъятра аваз, нагъда пул гъилий-гъилиз гун тимиларунин ва пул галачир гъахъ-гъисабрал элячъунин гъакынчай министр Сайгидпаша Умаканован ташшургъудихъ галаз алакъал.

Агалкъунрихъ кам

Махачкъалада "Къалахдалди таъминардай къуллугъдин ва бизнес-сообществодин амадагвили алакъаяр вилиди тухун" лишандик кваз конференция къиле фида, хабар гузва РД-дин карчивилин ва инвестицийин рекъяй агентстводи.

Конференциядин сергъятра аваз пленарный заседание, гъакын "Къалахдалди таъминардай къуллугъдин ва къалахдалди таъминарзайвай къарси санал зегъмет чуугун. Сергъяламишнавай мумкинвил авай къар къалахдалди таъминарнун" месэладай элкъвей стол къиле тухуда. Абурун сергъятра аваз къалахдалди таъминардай къуллугъуди ва къалахдалди таъминарзайвай къарси санал зегъмет чуугунин нетижакалувал хажунин, сергъяламишнавай мумкинвил авай къар къалахдалди таъминарнун, зегъметдин базардин алай вахтунин шартлар къалахдалди таъминардай къуллугъуди къунвай чкадиз, лазим къуллугъчиряж жагъурин карда бизнэсди ийизвай истемишнавиз талукъ месэлэяр веревирдда.

Конференция къиле тухувай вахтунда гъакын жегъилар патал къалахдин чкайрин "Агалкъунрихъ сад лагъай кам" ярмарка къиле фида, аниз къалахдалди таъминарзайвай карханайрин векилар желбда ва къалахдихъ къекъвезвай жегъил къар патал лазим вири къуллугъар теклифда.

Гъа са вахтунда конференциядин сергъятра аваз РД-дин зегъметдин ва яшайишдин рекъяй вилик финин министерстводинни карчивилин сообществодин ва къалахдалди таъминарзайвайбурун итижар майдандиз акуудзавай государстводинбур ва алишверищдинбур тушир тешкилатрин (къватларин, союзрин, ассоциацийрин) арада зегъметдин базарда стратегиядин жигъетдай амадагвал авунин гъакынчай икърар кутлундайвал я.

Мадни и серенжемдин сергъятра аваз бизнес-тренерин Сад лагъай Милги "Бизнес-Микс" марафон ачууда ва къиле тухуда. АНО "Финанс-групп" ДО-ди тешкилнавай и марафонда Россиядин шегъеррэй тир 20-далай гаф спикерри, пешекарри ва бизнес-тренерри иштирака. Абуру 70-далай гаф мастер-классар тешкилда ва бизнес къиле тухун патал лазим чирвилер, месячтар гуда. Марафон 2017-йисан 1-9-июлдиз къиле фида.

Зегъмет - алакъунрин бине

Надият ВЕЛИЕВА

Малум тирвал, духтурдин пеше виридалайни герекди, мергъяматлуди яз гысабазава, гыкъ лагъайтла, ада инсандин сагъламвилиз күллугъузава. Сагъламвилелай еке девлет авач эхир. Духтурдин күмек садазни герек татурай, вири сагъламат хъурай. Амма уъзурри инсафзавач, абур ник хъайлитани акатун мумкин я. Начагъ хъайлитла, къуй гъар са кас инсанвал квай, кар чидай духтурдал ацалтрай. Гъа са вахтунда гыкъван вини дережадин духтур хъайлитани, дерин чирвилер авай, кар алакъдай медсестра галачиз къвалах нетижалуди жедач. Дугъри я, духтурди диагноз эцигзана, лазим тир раб-дарман хъызыза ва икъл мад. Амай вири къвалах (дарман гун, рапар ягъун, капельница) эцигун, анализ авун) медсестрадин хиве ава. Адан къвалах са девирдани регъядти хъайлитиш. Ватандин Чехи дяведин йисара абуро, хаталувилизни килиг тавуна, хирер хъанвай гыкъван аскерар къиникъий къутармишна! Алай секинсуз девирдани медсестрайзриз тимил къвалах авач.

Мукъвара Махачъала шеърда къиле фейи здравоохраненидиз талуку фурмад РД-дин Кыл Рамазан Абдулатипова даттана азарлуйрин патав гый медсестрайринни санитаркайрин зегъмет чентинди, къачузвай мажибар лагъайтла, агъузбур тирди къейдна, Гъукуматдин Председатель Абдусамад Гъамидоваз абурун мажибар хажунин теклиф гана.

Къе за 31 йисуз медицинадин хиле галатун тийижиз зегъмет чулагзвай Махачъала шеърдин 6-нумрадин муниципальный поликлиникадин тежрибалу медсестра Загират Жаруллаевна ШАБАНОВАДИКАЙ (шикилда) субъектиз къланзана.

Загиратан ери-бине Кыргыз райондин Хлекрин хъряй я. Ам 1966-йисуз Исакьев Жаруллағанни Тамуман хизанда дидедиз хъана. Адан разгъметту бубади вичин вири уъмуруда Хлекрин школада урус чаланни литературдин муаллим яз зегъмет чуругуна. Адак харат устарвилин пешени квай. Гзаф хурульвийриз ада гъакъисудаказ раклар, дақлар түкүрүн. Азад вахтунда ада каваларни цвадай. Ам вичин пешедал рикл алай, аялривай көлүн истемищдай, хуъре-квалае тъурымет авай муаллим тир. "Бубадин гаф чаз, аялривни, закон тир", - рикл хизиза Загирата. Жаруллағанни Тамума 7 велед (4 гадани 3 руш) арадиз акъудна, зегъметдал рикл алаз, чөхиди-гъвчиди чидайбур яз тербияламишна. Вириз образование къачудай мумкинвал гана. Тамум гзаф дира-баш, гъиле күр гъар гъи къвалах хъайлитани къилиз акъудада викъегъ дишегъли тир. Ада вичин рушаризни къвалин крап ийиз, гамар храз, мутъман къабулзиз чирна. Алад вахтунда абур, чин хизанар хъана, намусувиледи зегъмет чулагзвая. Икъл Валентина яръял йисара Даггазда слесарвил къвалахна, гила пенсияда ава. Зейдуллагъ Краснодарда МТФ-дин заведующий, Мутталыб Белиждин больницадин къилин духтурдин майшатдин рекъя заместитель, Фейзуллагъ Хлекрин хурульн школадин завуч, Зияфат Дербент шеърда карчи я.

8-класс Хлека, 10-класс Шимихъуре күтъяньга, Загират Каспийскдин медучилищдик экечина. Ина келдай йисара ада зегъмет чуругуна, дерин чирвилер къачуна. 1986-йисуз училище агалкъунралди күтъяй жэйил Махачъала шеърдин 6-нумрадин муниципальный поликлиникадиз участокдин медсестравиле рекъе туна. Ингъе 31 йис я ам шеърдин агъ-

лийрин сагъламвилин къаравулда акъвазна.

Сифте къвалахал акъвазай вахтунда Загиратал четинвилерни тимил ацалтнан. "Училищда гыкъван дерин чирвилер къачунвайтани, азарлудан дамардиз сифте раб ядайла, рикл са гъихътин яттани къалабулух акатдай", - лугъузва Загирата. Алад вахтунда ам вичин хиве авай везифаяр устадвиледи тамамарзавай ва жегъиль медсестрайзриз вири патарихъай къумекар гузай тежрибалу медсестра я.

Къвалахавай сифте йикъарилай ада вич чирвилер, алакъунар авай, везифайрив, азарлуйрив жавабдарвал аннамишналди эгечизавай, хъянавай пешедиз вафалу медсестра тирди коллективиз чирна. Загиратан патав гъар юкъуз гзаф азарлуйрив къвезва. Ада абурухъ дикъетдивди яб акалзава, тал къезилардайвал ийизва.

Медсестрадин участокда 1798 кас азарлуйрив ава. Гъар юкъуз духтурдихъ галаз санал медсестради 15-20 кас азарлуйрив къабулзава. Идалайни гъейри, къуд-гад, жив-марф талъана, поликлиникадиз къвез тежевайбурун патав къвалахериз физва, абуруз рапар язава, давление алцумзава, ивидин анализар къачузва. "Зун абуру сабурсувиледи гүзлемиззава. Зазни абу, жуван бағырияр хъиз, мукъвабур хъана", - къейдзава Загирата.

Къилин категорияддин медсестра, ГУЗдин (городское управление здравоохранение) патай грамотайрин вишикешрин сагъиб Загират Жаруллаевнадин вилик за шумуд супални эцигна.

■ **Вуна медсестравилин пеше гъикъ хъана хъяна?**

- Бубадиз зун пединститутдик экечина, муаллимилин пеше къачуна къланзавай. Амма тарсар гузай аялри бегъемвиледи кел тийиз, адан нервиря гыкъ къайдадик хатавайтла, заз акъвазай. Заз гъвчил къавалай жувакай медсестра хънин мурад авай. Чи хурурьз Куквазай, лацу халатни алыкъна, хуруз фонендоскопни вегъена, гъиле дарманар авай сумкани къуна. Надият талв алай медсестра къведай. Адал гъейранвал ийиз, зи рикленни медсестра хънин гыссер къати жедай. Аллагъдиз шукур, зун жуван пешедилай, уъмурудилай рази я.

■ **Загират Жаруллаевна, алай вахтунда медицинади йигингдаказ вишлиди камар къачузва, цийи-цийи дарманар, медицинадин тадаракар акътнана. Көвөй абурукай менфят къачуз жевзани?**

- Чи поликлиникадиз медицинадин цийи журнналар, газетар хъвезва. Чна абуру келзава ва менфятни къачузва. Идалай-

ни гъейри, гъар вад йисалай чна медучилищеда 1-2 вацран курсарани келзава. Гъакъни попиклиникада гъар гъафтеда духтурри конференцияр тухузва, чаз алай вахтунда медицинада къиле физвай цийи-вилерикай лекцияр келзава.

■ **Къвалахдин шарттар кутугайбур яни?**

- Поликлиника вири жуъредин тадаракралди таъминарнава. Азарлуйрив патал процедурайрин, физиотерапиядин, УЗИдин кабинетар, лаборатория кардик ква. Амма са кардикай лугъун тавуннани же-дак: кабинетра гзаф дар я. Са гъвчил кабинетда 2 духтурди, 2 медсестради къвалахайла, гыкъ азарлуйрив хъайила, къулайвал жевзач. Поликлиникадин дарамат гегъеншарнайтла хъсан жедай.

■ **Къалабулух кутазвай хътин месэләяр авани?**

- Алад вахтунда онкологиядин, чахуткадин, гипертониядин азарри иллаки кыл хажнава. Азарлуйрив къадарни гзаф жевзач. И кардихъни са жерге вичин себебар ава. Тибият гзаф чиркинрнава, ше-гъерда гъерекатдик квай гзаф къадар машинири ахъайзавай углекислый газни инсанар патал гзаф зиян я. Незвай продуктар ери авайбур туш. Жуъреба-жуъре азаррар пайда хъунин чешмейр тимил авач. Медсестрайрин мажибар лап агъузбур я. Абуру са тимил хъайлитани артухарнайтла, чи ашкъи-гъевес хажж жедай.

■ **Къу коллективдикай вуч лугъуз жеда?**

- Чи колектив са хизан хътин дуствилди, гъуърметлуди, сада-садаз къумек гудайди я. Ина зегъмет чулагзвай гзаф духтурар ва медсестрайр тежриба авайбур я. Абуру чин участокрин азарлуйрив сагъламвилин къаравулда галатун тийижиз акъвазнава. Чи заведующий Исаева Бурлият Шамсудиновнади чавай везифаяр намусувиледи къилиз акъудун, азарлуйрихъ дикъетдивди яб акалун, абурун дердиниз дарман авун истемишзава. Ихътин коллективда къвалахун за баҳт яз гъисава.

Загиратархъ галаз яргъал йисара са кабинетда къвалахавай участокдин духтуртерапевт СУЛТАНОВА Жамиля Жабраиловнади икъл лагъана: "Загират Жаруллаевна сивел мили хъвер алай, гъилера зөвр авай, рикл къени, гъил михъи, гъавурдик квай, везифаяр намусувиледи къилиз акъудазавай медсестра я. Ам хътин пешекар, гъайиф хъи, чахъ гзаф ава лугъуз жеда..." Ихтилатдик Загиратархъ галаз санал къелай ва алай вахтунда санал къвалахавай медсестра РАМАЗНОВА Белла АКИМОВНА экечина. Ингъе ада вуч лугъузватла: "Загиратани за санал къвалахиз 31 йис я. Ам неинки лап хъсан медсестра, гыкъ гъуърметли инсан, жегъил медсестрайрин наслытчытани я..."

Хъсан пешекар хъун, коллективди зегъметдиз хъсан къимет гун, гъуърмет къазанмишн шад жедай кар я. Амма дишегълидин хиве хизандин везифаярни ава. Абурун Загиратар галай-галайвал къилиз акъудзава. Уъмурудин юлдаш, карчи Шабанов Селимхан Мегъамеднабиевичъ галаз санал къуд руш тербияламишна. Гүзелани Файнади медколледжар акътларна, дидедихъ галаз санал къвалахавай. Къветхверар тир Фатимадини Аминади 9-класда келзава. Дида-бубади абуру обществоиз менфятту инсанар хатдайвал тербияламишзава.

"И секинсуз дүньяда къуй гъар са диде-бубадиз чин палай балаяр, хтупар, бағырияр сагъламбур, баҳтлубур яз акурай. Завай къумек къланз къевзиз азарлуйрив сагъ-саламат хъун зи мурад я", - алана хъувуна эхирдай З.Шабановади.

"АЙБОЛИТ"
Чир хъун хъсан я

"Айболит" газетдай.
Гъазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

- **Кылле** ван авайла, экунхъ фу недалди вилик хъурекдин са түрунавай семечкадин гъери сиве куна, 20 декъикъада къенфет хъиз фиттинда, ахпа ам гадарна, сив чу-хуун хъийида. 10 декъикъадилай хъурекдин са түруна авай иниирин настойка хъвада. И процедура экунхъ ва нянихъ кусдалди вилик ийида.
- **Жалгъаяр** тазвайла, кусдалди вилик анрияв меновазин ва югъ арадай фейила мураввиний спирт гыцайтла, 5-6 ийкъалай жалгъайрин тал секин жеда.
- **Вилерин** экв хци хъун патал йикъя са сеферда вилериз черникадин мижедин са стыл вегъин меслят къалурзава.
- **Хамунин** царнах (стригущий лишай) квайла, ветаптекадай маса гузай "Ям" мазди азар сагъарда.
- **Иммунитет** хажжун патал, лимонни апельсин (сад хътин паяр) як регъвездай машиндай авадарна, шекердин песок хъкурда. Ахпа фу нез 30 декъикъа амайла, йикъя пуд сеферда чайдин са түруна авайди ишлемишда.
- **Свах** тазвайла, адал са стыл камфордин спирт ва я камфордин ягъ вегъйтла, тал фад секин жеда.
- **Гъар** экунхъ са стаканда авай чимициз са күлс лимон вегъена хъвайтла, ада иммунный системадин къвалах хъсанарда, чулав лекъ михъ ийида, ратарин къвалах къайдадик күхтада ва хам хъсанарда.
- **Чулав** лекъ сагълам хъун патал агъдихъ галай хъчарин чайдикай менфят къачуда: 1-2 чайдин түруна авай пурнийрал ва чайдин са түруна авай зверобойдин хъчарал са стакан гразвай яд илична, вирт ва лимон ала-ва хъувуна, хъвада.
- **Гатуз** ъеъ хъайила, квайчин къапари квачерал къабарар ийида. И вахтунда анрал дамардин пешер эцигайтла, тал атуда, хирерни фад сагъ хъжеда.
- **Гзаф** вахтара инсанри, кыл тазвайла, тадиз дарман хъваз гъерекатда. Эгер са лимондилай алуднавай чкалар, ракъя яна, жунадик кутуна, пелевай, цвелеривай ва хъулькъвен къарабривай гыцайтла, 10-15 декъикъадилай тал секин жеда.
- **Квачерал** таб акъалтнавайла, хъурекдин вад түруна авай гъулцин тарцин (липа) цукверал 0,5 л яд илична, зур сядта ру-гана, са йикъян вахтунда хъвада.
- **Юкъва** кпуп авайла, къизилгүлперин пешерал 0,5 стаканда авай эрекъ илична, 2-3 юкъуз мичи чкада эцигда. Ахпа ам тазвай чайривай гыцна, чимидаказ хъуда.
- **Хуквади**, ратарин хъсандин къвалахун патал са стаканда авай чимициз са күлс лимон ва са тимил вирт вегъена, хъсандин хъкурна, экунхъ ичли рикелай хъвада.
- Мадни, къурунавай 3-5 машмашдин патал, гъакъванни къурунавай чулав хутарал ва кишишил развай яд илична, пакамалди тада. Ахпа фу нез зур сядта амаз ичли рикелай хъвада. И къаришмади иммунитет хажжда, ам тъакъни ратар ва рикл патални гзаф хийирлу я.
- **Риклин** къвалах хъсанаруна давление къайдадик кутун патал агъдихъ галай рецептдикай менфят къачуда: 2 апельсин са лимон чкалар аламаз як регъвездай машиндай авадарда ва аниз 0,5 кг регъвеннай клюква ва са тимил вирт алана хъувуна, гъар юкъуз экунхъ ва нянихъ хъурекдин са түруна авайди ишлемишда.
- **Жалгъайра** тал авайла, руғунвай чи-чекдик эфирин ягълукакадарна, йикъя къве сеферда хъурекдин са түруна авайди ишлемишда. Гъа са вахтунда тазвай чайривай пурнийринг ягълукъун меслят къалурзава.
- **Мекъи** хъана, сес кважнавайла, 0,5 стаканда авай анис набататдин тумунал са стакан яд илична, 15 декъикъада града. Ахпа ам къурна, 1/4 стакандавайди, вирт ва хъурекдин са түруна авай конъяк алана хъувуна, гъар зур сядтилай ишлемишда.
- Бедендин иви тимил хъсанавайла, бурандин күлс касар күнвай къульпун члахарин хапла мукъвал-мукъвал түүн хийирлу я.

Сагърай, духтур!

Гъурметтуу "Лезги газетдин" редакция!

Мукъвара зун азарри писдиз тади гүнүкди Докъузпаре райондин центральны азарханадиз аватна. Духтурри дюри хъувунин тади сенжемар къабулайла малум хъайивал, заз тади гузтайбур хуквада хъанвай хер (язва) ва къенепатан маса азарар тир.

ЦРБ-дин кылилн духтур Шагълар Бухсаевич БУХСАЕВА (шикилда) зун тамамавиледи сагътар хъувунин серенжемар къабулна. Духтурду къайгъударвал авунин нетижада зи бедендин *тілал* секин хъана. Тади лагъайтла, лап писдакас гузвой.

Къе за жув клубан яз гъиссазва. Гъавиляя за Докъузпараадин ЦРБ-дин колективдиз, Шагълар Бухсаевич кылиле аваз, сагърай лугъузва.

Мегъамедшериф КЪАРИБОВ,
Докъузпара райондин Къалажухрин хуър

Аллагьди къабулрай!

"s-stalsk.ru" сайтдай

Пак Рамазандин вацран эхиримжи юкъуз - 24-июндиз Сулейман-Стальский райондин Сардархуъре диндин межлис кылиле фена. Мярекатда райондин хуърерин имамри, чадин ағылайири иштиракна.

Межлис кылиле тухвай Гъасан-гъажи Амакханова виридаз сивер хубин сувар мубарак авуналди, гаф Сийидрин хуърун имам Ислам Гъамидоваз гана. Ада Къуръандин аятар көлна.

Гүльгүнлай межлисдал рахай Алкъавадрин хуърун администрациядин кыил Нурали Эмрагърова хуъре ихътин мярекатар гъар ийсуз тешкилунихъ еке метлеб авайди къейдана.

Межлисдин сергъятра аваз Ис-

лам динникай, пак Рамазандин вацран лайихувилерикай Ичинрин хуърун имам Ариф Рустамова, Экенрин хуърун имам Эрзиман Расулова, Зизикрин хуърун имам Мугъаммаднаби Сафаралиева, Сардархуърун имам Абдулла Садикова гөгъенш сүгъбетар авуна.

Къейд ийин, эхиримжи вахтара Къиблепатан Дағъустандин хуъре-ра мукъвал-мукъвал диндин межлисар кылы тухузва. И делилди лезги халкъ чи чөхү бубайрин - Мугъаммад Ярагъидин, Алкъавадар Гъасан-эфендидин, Гъажи Давудан рекъиз мукъва хъжезвайдан гъа-къиндай шағыидвалазва.

Рамазандин сувар - Бут-Къазмайрал

Гъурметтуу Дағъустандин дин-эгълияр, квезд и шикилдай акваз-вайбур Мегъарамдхуърун райондин Бут-Къазмайрин динэгълияр я. Сив хубинин суварин капл абуру яртгъал йисара эцигни ақылтлариз тежезвай мискиндик вилик авуна. Хуъре мискин тахъуныз килигна, динэгълияр жумъядин ва суварин кплар авун патал къунши хуърерин ва Дербент шегъер-

дин мискинриз финиз мажбур жезва.

Алай ийсуз хуърун динэгълиири, кыиле хуърун имам Эседов Зейдулагъ аваз, суварин капл мискиндик вилик авунин къарап къабулна. Бахтунай хъиз, гъавани хъсанди хъана, Аллагъади къабулар чипин капл!

Гүльгүнлай Эседов Зейдула-я, Омаров Султан, стхаяр тир Ма-

медкеримов Навруза ва Элмедиба, Исламов Агъамета ва Баламета, Абдурагъманов Айвара, Сайдов Абдуслима ва масабуру завай газетдикай менфят къачуналди чи мискин авай тъалдикай Дағъустандин муфтий Агъмедин Абдуллаев, райондин кыил Фарид Бабаев, гъакл Аллагъа рикъел алай вири ксар хабардар авун тълабна. Са шумуд ийс идалай вилик и хуърунви, РД-дин хуърун майишатдин ва сүрсөтдин министр М. Велимурадова мискиндин дарамат эцигиз башламишней, амма тақъатар авачирвияй, ам эцигна күтъягыз жезвач.

Чун пары шад хъана Цийи Къуршадал суварин вилик цийи мискин ачухунал. Нубатдин Рамазандин сувар чна - Бут-Къазмайрин динэгълиири - хуърун цийи мискиндике кыиле тухуник умудар кутунва. Күй виридан къвалера берекатар хуърай!

Хуърунвийрин тъалабуналди
чар къхъейди -
Желил ЖЕЛИЛОВ

Ахцегъя - мугъманвиле

Амина ШАГЫПАЗОВА,
ДГУ-дин филологиядин факультетдин
2-курсунин студентка

За лугъун Ахцегърин тегъвер,
Шегъердин султан я и хуър.
Гъар затынуни гуда бегъер,
Дердинин фарман я и хуър.

Ахцегъ Гъажи

Къадим Ахцегърин твар ван хъайила, заз чиз, гъар са лезгидин рикъел эвени-эвель хайи халкъдин арада машгъур хъайи халисан къагъриман хва Шарвили къведа. Мадни бажарагълу алимрин, шайррин, манидаррин, духтуррин, композиторрин ва маса пешекаррин макан я Ахцегъя...

И ийсуз чун - ДГУ-дин филфақдин 2-курсунин лезги группадин студентар - (руководитель Султанмурадова Наида) неинки са лезги, гъакл вири Дағъустандин халкъарин арада еке гъурмет къазанмишай, вичел дамах ийизвай баркаллу Ахцегъ "шегъердиз" мугъман хъана. 1-курс акъалтларай гатуз чна фольклор къватын практикадиз Сулейман бубадин райондин фин къетнай. Эгер Къасумхуърухъ галаз зун идалай виликни таниш тиртла, Шарвилидин макан заз сад лагъай сеферда акуна. Ахцегърин гүрчегвилай, гъелбетда, заз шикилрай акуналди хабар авай, амма гъакъикъатда акурдини шикилрай акурди сад туш. И хуърун тъебиат жуван вилемалди акунал зун пары шад я: такабурлу дагъларин, гурлу вацъарин, куъгъе къвалерин итижлу шикилар зи рикъе гъасята ацуяна.

Муаллимди чун нугъат ахтармишунин практикадиз Ахцегъиз фида лагъана хабар гайила, закни зи юлдашрик сергъят авачир къван ашкы акатнай. Чун практикадиз финин метлеб лезги чалан ахцегъ нугъат ахтармишун тир. Алай вахтунда нугъатра гафар аваз-аваз чна маса миллетрин чаларай атанвай гафар ишлемишзава. Чи везифани нугъат ахтармишна, ана авай гафар халкъдин арада раиж авун я. Чун имтигъанар мус күтъягъ жедатла пүгүз, 21-июн гъузлемешиз хъанай. Эхирни и югъ атана. Меркәздай къадим Ахцегъиз са къадар рехъ авайтлани, амма пенжердай аквазвай хайи Лезгистандин тъебиатди чаз дарихвалдай мумкинвал гузвачир. Сифте чун чи юлдаш Гъажиева Дилярадин хизанди еке гъурметдивди къабулна. Дугъриданни, Ахцегърин жемят мугъманперес, рикъл ачух, хайи халкъдин адтар, ацукун-къарагъун чидай инсанар тирдаш чун инанмиш хъана.

Ахцегъиз агадайла эвени-эвель чна хуърун музейдиз фин къетнай. Ана эцигнавай тарихдин метлеб авай гъар са экспонатди фикир желбазай.

Россиядин виридалайни къиблепатан сергъятаал хажнавай лезги халкъдин эпсадин игит Шарвилидин ротондадал фин тавуна гъч жедачир. Инал хаж хъайила вири хуър, капал алайди хъиз, аквазвай.

Хуърухъ галаз таниш хъун чна Урус къеледал финалди давамарнай. 1839-ийсуз эцигнавай куъгъе имаратдин цпар къени сағъдиз ама.

Заз виридалайни таъсир авур чка Дағъустандин халкъдин писатель Къияс Межидов хайи къвал я. Ана фейила зи вилик уруслу духтур, 25 йисалай артух вахтунда лезги халкъдиз вафалу яз амукъай Антон Никифорович Ефимован къамат атана акъвазна.

Эхирдай заз Ахцегърин жемятдиз, иллаки Гъажиевин хизандин кыил Нариман халудиз ва адан уымуърдин юлдаш Некъи халадиз чун къабулунай ва чаз нугъатдин гафар къватынин карда къумек гунай лап рикъин сидкъидай сагърай лугъуз къланзана.

Чирвилерин маканда

КҮРҮЛЬ КЪЕЙД.

Мадина ГАЖИМУРАДОВА 1969-йисуз Каспийск шегъерда къуллугъчидин хизанда дидедиз хана. Ана лап хъсан къиметар аваз 10-класс күтаягай ам, 1986-йисуз Даггосуниверситетдин химиядин факультетдиз гъахна. 1991-йисуз ада и вуз яру диплом къачуналди күтаягына. Гъа и йисалай ада Каспийскдин 7-нумрадин гимназияда, 1993-йисуз Герейханован хуъруз хтайла, аялрин бахчаба тербиячи яз къалахна.

1999-йисуз Герейханован хуърун 1-нумрадин школада завуч яз къалахал тайнарна. Ам къилин категориядин муаллим, райондин образованидин управленидин гъурметдин грамотайрин, чухсагъулдин чаарин сагъиб я. Хизанда пуд аял тербияламишина.

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Ийкъара зун Герейханован 1-хуърун Райдин Османован тъварунихъ галай школадиз мутъман хъана. Къенин юкъуз школа авай гъалдикай чна аният директор, тежрибулу муаллим Гажимурадова Мадина Надировнадихъ галаз съубъетна, адавай са шумуд сувалдиз жаваб гун тълабна.

■ Къенин юкъуз пара важибулу месэлайрийкай сад дидед чал хън, ада гъурмет авун я. Къя школада и месэладиз талукъ яз гъыхтиг сенжемар къабулзава?

- Дидед чал чирун чна сифте чкадал эцигнава. Чи муаллимри хайи чал девлетлу авун, ам хън патал классринг арада конкурсан тухузва. Лезги шайррин: Етим Эминан, Стран Сулейманан, Алирза Сайдован, Ибрагим Гъусейнован, Фейзудин Нагиеван ба бажаргълу маса шайррин эсерар устадвиледи къелзава, классдин сятер тухузва. И речъя чи са шумуд муаллим Президентдин грантзис лайхху хъана.

Чи школадин аялри дидед чалай райондин, республикадин дөрежекада аваз къиле физвай конкурсра хъсан нетижаяр къалурзава, призрин чакар къазва. Ахътинбурукай яз чавай Керимханова Каринадин, Нежведилова Эмильядин, Ханова Регинадин, Османова Къизилан ва Гажимагъамедова Герекмазан тъварар къаз жеда.

■ Мадина Надировна, вири Россияда, Да-гъустанда, райондани тъл алай месэла ЕГЭ-диз талукъди я. Къя школада ам гъик къиле тухузва ва гъыхтиг нетижаяр жезва?

- Дугъриданни, и месэла, вирина хъиз, чи школадани риклерик къалабулух кутазвайди я. Авайвал лагъайта, вири аялар цийи программа-яр чириз агаъзувач, идалайни гъеъри, хъре яшамыш жезвай аялринни шеъзерин аялрин мумкин-вилерни сад туш. Четинвилер азалтзватлани, чна серенжемар къабулзава, къулух галамукъ-зивай аялрихъ галаз къилдин къалах тухузва, хъсан нетижаяр хън патал зегьмет чуғазава.

■ Алай муракаб вахтунда хуърерин жегъил агаъалияр къалахиз патарал гаф физва. Школайра аялрин къадар тымил жезва. Къя школада и жигъетдай гъалар гъик я?

- Дугъриданни, хуърера совхозар, колхозар ва гъукуматдин маса идараяр амач, авайбурни хуси-бур я. Диде-бубайри, чеб патарал фидайла, аяларни тухузва, абурух къаве гелкъведай кас жезвай-чирвилгъи. Гъавилгъи аялрин къадар тымилни жезва. Мадни лагъайта, ЕГЭ-яр вахкун чентин жезвайвилляй, 9-классар күтаянна, аялар колледжиз, техникикумиз физва. 11-классра тымил аялар амуъзава.

2016-2017-къелунин йисуз чи школада 401 аялди къелна.

■ Цийиз арадал атанвай Мамрачин хъре школа авач, ана 400-далай виниз къилдин майишатар арадал атанва, аният гъина къелзазва?

- Цийи Мамрачин алай вахтунда 20-далай виниз аялар ава, абуруз чи школадиз, 5-6 километрдиз, атана - хъфиз четин жезва. Аялар къвалив гвай Советский хуърун школадиз физва.

2017-йисан январдилай чи школадиз цийи "Газель" автобус ахъяна, ада къве остановка Мамрачин, 3 остановка Герейханован 1-хуъре ийизива, аялар гъиз-хутахзава. Мамрачин алай вахтунда къевзайди 2-3 аял я. Къведай къелунин йис башламишайла, вири аялар чи школадиз хидай фикирар ава.

■ Чаз акурвал, квез школада гъвечи аялриз тълунар гудай столовой ава, ана шумуд аялди тълун незва?

- Чна къве сменадин аялриз тълунар гузва, вири санлай - 171 касдиз. Чахъ тълунар гудай хъсан къвал аватлани, кухнядай ишлемешай ятар фидай канализацийдин месэла саклани дузыдаказ гъялиз жезвач. Тълунар лагъайта, тъяр жуърединбур: якъукая, некъедикай, вечрекай гъазурнавайбур гузва.

■ Мадина Надировна, къя школада учебник-риз талукъ месэла гъик я?

- Дугъриданни, аялриз къелдай ктабрин патахъай четинзава. Чехи классра къелзавай аялриз учебникар бес жезвач, абури учебникар чини пулунихъ маса къачуниз мажбур жезва. Гъвечи классрин аялриз учебникар ФГОС-дин фондунах ахъя-зава.

■ Школадин коллективдикай лагъанайта къланзавай...

- Муаллимар чахъ 60 ава, абурукай 32 муаллимдихъ 1-категория, 8 муаллимдихъни къилин категория ава. Намуслувиледи къалахзавай, читихъ тежриба авай муаллимрийкай яз «Йисан виридалайн хъсан муаллим» тъварциз лайхху хъланвай Жалилова Мильварадин, Мирзабегова Эммадин, Къурбанова Диларадин, Керимова Рассимадин тъварар къаз жеда.

■ Школадиз къумекар гудайбур авани?

- Чаз и школа акъалтларай чипихъ мумкинвал авай хуърунвийри къумекарзава. Абурун жергедай яз чавай хуърун администрациядин къил Руслан Алиеван, карчи Рафик Меликован, МВД-дин къуллугъчи Бейрут Гажимегъамедован ва масабурун тъварар къаз жеда. Сагърай чеб!

Сулейман-Стальский райондин къил Нариман Абдулмуталибовани чи школадиз гъамиша фикир гузва, мукъвал-мукъвал чи школадиз къевзва, чи дерди-баладикай хабар къазва.

■ Съубъетдай квез чухсагъул, Мадина Надировна!

- Къунни сагърай.

Гаф. Ибара. Термин

А.ГАЖИМУРАДОВ,
лезги чалан муаллим-методист

Суалрикай суалар жез,
Рикел къвезва тал,
Иви раз, раҳаза мез
Вакай, лезги чал.

Абдул ФЕТЯГЬ

Гаф чала вичихъ тайин мана авай са ва я чеб санал ишлемишдай са шумуд сес ятла, ибара, чала чипихъ тайин мана аваз, санал ишлемишдай къвед вада адайл артух гафар я. Термин-шайищдин са хиле-кеспиди ишлемишдай гаф вада ибара я.

Гъеле 1982-йисуз, чахъ чала бегъерлу алимар амаз, Дагучпедгизди "дидед чал" ибара термин яз къалурнава. (А.Рамалданов. Урурс чаланни лезги чалан терминин словарь. Чал. Литература. Педагогика).

Гила чалан бязи муаллимри, "Самур" журналдани "Лезги газетда" чини макъалайра "дидед чал" вада, "дидедин чал" лугъун ва къхни дузы я лугъуз тестикъарзава.

Зун, муаллимвиле 50 йисуз къалахнавай кас яз, и фикирдихъ галаз эслилагъ рази туш. Вучиз? Винидихъ лагъанвайвал, гаф, ибара ва термин чала къилди-къилди чини маняр авай затлар я. Абур, маса чалара хъиз, чи чаланни ава, къабулнава, тестикънава. Кланзайдай абурун маняр акадар тавун, къетленвилер аннамишун ва гъар сад вичин чкадал ишлемишун я.

Килигин и келимайрикай литературада гъик менфят къачувватла: "Заз чи халкъ дидед чалал савадлу хъана кланзава". Гъ.Гъажибов.

"Дидед чал михъиз хън" Къ.Къазиев.

"Дидед чал багъя нямет я" Н.Мирзоев.

"Дидед чалан тарсар гунин методика чарасуз я" Л.Дестебегов.

"Дидед чалариз артух фикир" С.Селимов.

"Дидед чалан учителриз къумек". Макъалайрин къватлалар: Махачъкала, 1952; 1954; 1964-йисар.

"Дидед чал чизвачта, чира" "Лезги газет", 11.02.2016.

"Халкъдикай халкъ, миллетди-кай миллет ийизвайди дидед чал я" "Самур" газет. Баку.

"Дидед чал бегенмиши туширад акуллупу итим лугъуз жеда" 3.Ризванов...

Мадисалар герек яни?

1929-йисан 3-январдиз, дугъриданни, "Цийи дуънъ" газетда Гъ.Гъажибов "Аъз авай идарайрин къвалахар дидедин чалал тухуниз артух фикир гунун лазим я" маъкъала чапнай. А чавуз, гъакъыятдани, чиди дидедин чал тир:

миллетар (лезги миллет) масабурук са артух акахнавачир. Халкъдигъуматдин битаввал тамамвилепди гъиснавачир. Гъуматдин чи чал дидедин чал яз вада, дидед чал яз арадал гъана, школайра тухуниз артух фикир гунун лазим я" маъкъала чапнай. А чавуз, гъакъыятдани, чиди дидедин чал тир:

миллетар (лезги миллет) масабурук са артух акахнавачир. Халкъдигъуматдин битаввал тамамвилепди гъиснавачир. Гъуматдин чи чал дидедин чал яз вада, дидед чал яз арадал гъана, школайра тухуниз артух фикир гунун лазим я" маъкъала чапнай. А чавуз, гъакъыятдани, чиди дидедин чал тир:

миллетар (лезги миллет) масабурук са артух акахнавачир. Халкъдигъуматдин битаввал тамамвилепди гъиснавачир. Гъуматдин чи чал дидедин чал яз вада, дидед чал яз арадал гъана, школайра тухуниз артух фикир гунун лазим я" маъкъала чапнай. А чавуз, гъакъыятдани, чиди дидедин чал тир:

миллетар (лезги миллет) масабурук са артух акахнавачир. Халкъдигъуматдин битаввал тамамвилепди гъиснавачир. Гъуматдин чи чал дидедин чал яз вада, дидед чал яз арадал гъана, школайра тухуниз артух фикир гунун лазим я" маъкъала чапнай. А чавуз, гъакъыятдани, чиди дидедин чал тир:

миллетар (лезги миллет) масабурук са артух акахнавачир. Халкъдигъуматдин битаввал тамамвилепди гъиснавачир. Гъуматдин чи чал дидедин чал яз вада, дидед чал яз арадал гъана, школайра тухуниз артух фикир гунун лазим я" маъкъала чапнай. А чавуз, гъакъыятдани, чиди дидедин чал тир:

миллетар (лезги миллет) масабурук са артух акахнавачир. Халкъдигъуматдин битаввал тамамвилепди гъиснавачир. Гъуматдин чи чал дидедин чал яз вада, дидед чал яз арадал гъана, школайра тухуниз артух фикир гунун лазим я" маъкъала чапнай. А чавуз, гъакъыятдани, чиди дидедин чал тир:

миллетар (лезги миллет) масабурук са артух акахнавачир. Халкъдигъуматдин битаввал тамамвилепди гъиснавачир. Гъуматдин чи чал дидедин чал яз вада, дидед чал яз арадал гъана, школайра тухуниз артух фикир гунун лазим я" маъкъала чапнай. А чавуз, гъакъыятдани, чиди дидедин чал тир:

миллетар (лезги миллет) масабурук са артух акахнавачир. Халкъдигъуматдин битаввал тамамвилепди гъиснавачир. Гъуматдин чи чал дидедин чал яз вада, дидед чал яз арадал гъана, школайра тухуниз артух фикир гунун лазим я" маъкъала чапнай. А чавуз, гъакъыятдани, чиди дидедин чал тир:

миллетар (лезги миллет) масабурук са артух акахнавачир. Халкъдигъуматдин битаввал тамамвилепди гъиснавачир. Гъуматдин чи чал дидедин чал яз вада, дидед чал яз арадал гъана, школайра тухуниз артух фикир гунун лазим я" маъкъала чапнай. А чавуз, гъакъыятдани, чиди дидедин чал тир:

миллетар (лезги миллет) масабурук са артух акахнавачир. Халкъдигъуматдин битаввал тамамвилепди гъиснавачир. Гъуматдин чи чал дидедин чал яз вада, дидед чал яз арадал гъана, школайра тухуниз артух фикир гунун лазим я" маъкъала чапнай. А чавуз, гъакъыятдани, чиди дидедин чал тир:

миллетар (лезги миллет) масабурук са артух акахнавачир. Халкъдигъуматдин битаввал тамамвилепди гъиснавачир. Гъуматдин чи чал дидедин чал яз вада, дидед чал яз арадал гъана, школайра тухуниз артух фикир гунун лазим я" маъкъала чапнай. А чавуз, гъакъыятдани, чиди дидедин чал тир:

миллетар (лезги миллет) масабурук са артух акахнавачир. Халкъдигъуматдин битаввал тамамвилепди гъиснавачир. Гъуматдин чи чал дидедин чал яз вада, дидед чал яз арадал гъана, школайра тухуниз артух фикир гунун лазим я" маъкъала чапнай. А чавуз, гъакъыятдани, чиди дидедин чал тир:

миллетар (лезги миллет) масабурук са артух акахнавачир. Халкъдигъуматдин битаввал тамамвилепди гъиснавачир. Гъуматдин чи ч

Гъаким КЪУРБАН,
филологиянин илимрин
доктор, профессор

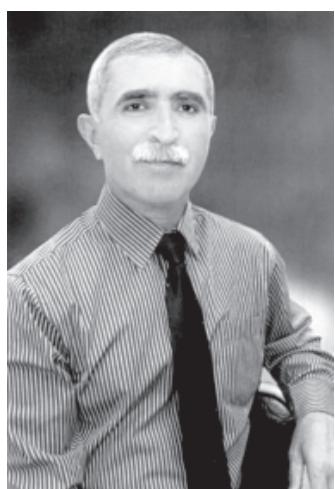
Зульфикъар КЪАФЛНОВ
(Зульфикъар) милли литературадыз аллатай асирдин 80-йисара лирикадин ширигин киралам (автор) яз атана. Гүльбүнин ийсара төбөл алақунар авай заридин къелемдик жишералди төв алачир ширир - са царцин, къве царцин, пуд, къуд, вад царцин ва маса жувердин калубра хъенвайбур - хатана. Абуру газетрин ва журналарин ("Лезги газет", "Самур", "Кард", "Дагъустандин дишегъли" ва мсб.) чинриз акъятнава, киралдин ктабра ("Цийи варз", "Хъфимир", "Теменрин марф", "Рагъандин рүгъ" ва мсб.) гъатнава. Бязи эсерар урус чалаз элкъурнава.

Зари куьру ширидин сағыб, шаир-лирик яз машгъур хъана. Рикл хин: лирика квадим греки музыкадин аллатиз лугуздай: литературада идумандихъ (термин) къве мана ава: 1) лирика - литературадин са паюнин төв я; 2) лирика - төбиатдикай, яшайишдикай, ашкъидикай, мульбъбатдикай, къанивиликай хъенвай эсерар (ширир, гъаяяр, повестар ва мсб.) я. Зульфикъаран яратмишунра лирикадин са шумуд жувердин эсерар дульшуш жезва: төбиатдин лирика, диде-буба къанивилик лирика, яшайишдин лирика, мульбъбатдин лирика (эхиримжида заридин яратмишунра къилин чка къазва).

Шаирди жуъреба-жууре жанрайрин чехи эсерарни са шумуд бендиникай ибарат ширир, акроширир, бахшбендер, гъезелар, конетар, поэмаяр, ширирн циклияр теснифзава.

Зульфикъаран юбилейдин вилик заң адан поэмайрикай (абурукай печатда литературадинни критикадин макъалаяр ерли ава) рахас къланзана. Зариди къелзвайдан суфрадал цудалай виниз поэмаяр ("Дишегълидиз кагъаз", "Теменрин марф", "Абдал", "Гъульягъдин дерт" ва мсб.) гъанва. И тъварай поэмаяр квекай хъенватла чир жезва. Абуру къелзала малум жезва: зариди тежирбада поэма ширидилай хейлин чехи, эвел-эхир авай, са шумуд къамат арадал гъанвай, халкъдин къилихар ва философия аквазвай чехи эсер я; адахъ вичин тема, важибул месэла, мурад, къурулуш, чал ва художественный къетленвилер ава.

3-Къафланова вичин поэмаяр, милли литературада тестик хъенвай уйнульгар ва рекъемар вилив хвена, анжак, заридин адеп тирвал, вичин ала-къунриз, яратмишунриз ва къа-

тунриз хас дегишилдер кутаз, къелзвайдан фикир желб же-дайлал теснифнава.

Киралдиз, гъелбетда, лезги зарийрин поэмаяр (А.Фатахован "Зарбачи Гъасан", Ш.-Э.Мурадов "Дагълара эквер", Х.Тагынан "Гъавадин пагъливан", А.Сайдован "Уста Идрис", Х.Хаметовдин "Стлал ва къван", М.Жалилован "Фу" ва мсб.) таниш я, мили киралдин тежирбада чирнава. Гъавиял ядан поэмаяр гзаф лишанралди лезги шаирин поэмайриз ухшарни я.

3-Къафланован поэмаяр, санлай къачурла, лирикадин эсерар я. Абуру жанрдин жигъетдай сад-садавай къакъудун, чара авун четин акъваззана, гъакъан чеб-чипиз ухшар я. Анжак дериндай туплалай авурла, фикир-фагъум гайила, малум жезва: абуру лирикадин эпосдин эсерар я.

Зульфикъаран поэмайрихъ са жерге къетленвилер ава: аллатай ва алай девиррин шикилар, сад-садав гекъигиз, куьрелди къалурнава; лирикадин игитдин къилихар дериндай ачу-харнава; игитрин психология ва философия аквазва; игитрин гъиссерик квай гъерекат ва абуру дигмиш жезвайвал къалурнава; бязи сегънейрик хъвер, зарафат ва айгъамарни ква; художественный амалар ишлемишнава; эсерар литературадин девлетлу, къеж квай чалапал къенвна.

Зульфикъаран лирикадин игитчи арада авай, чаз таниш, гъенеш рикл авай, төбиат, ватан, халкъ ва чал къандай, жумарт, ашкъилу инсан я.

Месела, "Дишегълидиз ка-гъаз" поэмадин (ам къелзвайдарун талабуналди къед ла-гъай сеферда печатдиз акъятна) сифте бендерда ихътин ранг ядай гафар, ибара ярдульш жезва: "гъурсадин сел", "чимел ий-къар", "гъиссерин нақъвар", "ялавдал гадарна", "лакъандал мес", "къачерик рикл эцигуң", "азабдин лепе", "ичкидин гъуль", "табий хъен", "пак азадвал" ва мсб.

Шириатда ихътин гъузелвилел, девлетгувилел, мешреб-лувилел, гъелбетда, къелзвайди тажуб жезва ва ада хабар гун квай сув вугузва: "И заридиз гъикъван хъсандин чал чида?"

Зульфикъара милли шириатда поэмадин цийи жууре теснифнава: "Теменрин марф" эсердиз "поэма-ширинвай" ла-гъанва. Чун киралдихъ галаз рази жен.

Лирикадин эсеррикай сувь-бетун четин кар я, абуруз къимет гун - мадни. Лирикадин эсерар яваш-явш, гъар са бейти-никай лезет хкудиз, къелна къанда. Зульфикъаран эсерар хъуль-түн яргын ийфериз къарасдин цай ва я газ кузвай пичинин вилик, ван ацалтна, къелуниз хасбур я.

Са цуувад яс вилик зариди "Уймуър физва..." ширида къенай: "Уймуър физва, са тукъ-вей кар ийиз тахъана, Жув ша-ир яз, са ифей цар кхъиз тахъана..." И ширир гила ктабрикай хкудайтла жеда: киралдин къелемдикай ифей царар булдалди хкатзава...

"Абдал" поэмада лирикадин игитдин вичин кимивилерни ак-

вазва. Зарафат кваз тукъуранай эсерда (зарафат къий, риклай тахъайтла) са ийфиз, ахвар текъвез, квалье къекъевезвай игитдал вичин хъен дульшуш жезва: ада эцигай сувлай игитди уймуърда ахъайнавай гъалатлар (абур, белки, къелзвайдазни хас я) аквазва:

- Вуч ава на авунвай?
Рехъ авани кутунвай?

- Вах-стхадиз герек тир
Карнавани күмекдин?

Поэмадин сюжет яшайишдай къачунва, адан эхир хъурлын къедай сегънедалди къять жезва:

Заз сифтедай чан гана,
Эхирдай пис къеван гана...

Поэма къве царцин бейт-рикай ибарат хъанва, ам регъят-даказ къелиз ва кужумиз жезва.

Зульфикъаран поэмайрин къилин къетленвал адакай ибарат я хъи, абуру зариди къизилдин епинихъ акалнавай (мармардин шишинал акалжнавай) кульба ва багъя къарабаяр хъиз аквазва.

Зариди вичин эсерра акъван гүзел, Чалан авачир хътин та-къатар, ранг ядай гафар (эпитетар, метафора яр, гипербола яр), гекъигунар, мягъкем ибара яр, мисалар ишлемишнава хъи, абурук акъван дерин, михъи, на-зик, ширин гъиссер ква хъи, тажуб тахъун мумкин туш.

Месела, "Дишегълидиз ка-гъаз" поэмадин (ам къелзвайдарун талабуналди къед ла-гъай сеферда печатдиз акъятна) сифте бендерда ихътин ранг ядай гафар, ибара ярдульш жезва: "гъурсадин сел", "чимел ий-къар", "гъиссерин нақъвар", "ялавдал гадарна", "лакъандал мес", "къачерик рикл эцигуң", "азабдин лепе", "ичкидин гъуль", "табий хъен", "пак азадвал" ва мсб.

Шириатда ихътин гъузелвилел, девлетгувилел, мешреб-лувилел, гъелбетда, къелзвайди тажуб жезва ва ада хабар гун квай сув вугузва: "И заридиз гъикъван хъсандин чал чида?"

Зульфикъара милли шириатда поэмадин цийи жууре теснифнава: "Теменрин марф" эсердиз "поэма-ширинвай" ла-гъанва. Чун киралдихъ галаз рази жен.

Лирикадин эсеррикай сувь-бетун четин кар я, абуруз къимет гун - мадни. Лирикадин эсерар яваш-явш, гъар са бейти-никай лезет хкудиз, къелна къанда. Зульфикъаран эсерар хъуль-түн яргын ийфериз къарасдин цай ва я газ кузвай пичинин вилик, ван ацалтна, къелуниз хасбур я.

Са цуувад яс вилик зариди "Уймуър физва..." ширида къенай: "Уймуър физва, са тукъ-вей кар ийиз тахъана, Жув ша-ир яз, са ифей цар кхъиз тахъана..." И ширир гила ктабрикай хкудайтла жеда: киралдин къелемдикай ифей царар булдалди хкатзава...

"Абдал" поэмада лирикадин игитдин вичин кимивилерни ак-

Зульфикъар КъАФЛНОВ

* * *

Акваз пешер, зайдиф пешер
Рангар лезги таарин,
Рехи жезва зериф къенкъвер,
Зи ийф алай чларарин.

Гъар са пеш са луткве хъиз я,
Вагъши гъульпун мецеллай.
Зунни тарцин тике хъиз я,
Бахтсуз чилин метеллай.

* * *

Зи Ватан, вун дүнья - гъулье,
Сирнавазав гими я.
Зун ви къене сагъ я гъеле,
Заз ви къене чими я.

Гапурди хъиз, лепейри вун,
Инсаф тийиз атзува.
Язух лезги дидейри цун
Тил чилепди къачузва...

* * *

Физва зи чил, въя, ялзава
Яд ятари азгъундай.
Руынди хура къвез къалзава
Акл я заз, хур къазунда.

Гъа икл садра, яръазна яд,
Агатда чав курамат.
Я рекъин чун, акъвазна гад,
Я амукъин саламат...

Манидин дерт

Зун мани я гъузгъу хътин,
Къалурзава Самур за.
Зун къенвна лезги хъци,
Кун тавур кълус сабур ца...

Зи хъверни шел къилел азаз,
Чехи хънва Шарвилли.
Зи гъар са цар мецел азаз,
Рехи хънва Шарвилли.

Зун галаачиз мелни-мехъер
Жерид тушир чилел и.
Гъайиф, тазмач зи шепни хъвер
Бязибуру гъенелни.

Зун чукурна, маса мани,
Кылле тазваза тахтунин.
Чизвач абуруз, зун - са мани,
Кульг тирди бахтунин!

Тамукъайтла захъ фидай къвал,
Квахъда зунни, рекъида.
Мани къейи миллетдин гъал,
Лагъ, ни къезил хъйида?

* * *

Къуллугъдаллай кесиб я зун,
Къекъвераг я машгъур тир.
Гъахъвал хузвай гул-ди я зун,
Руын хъи тир гапур хъиз.

* * *

Зун кесиб туш, кесибди зи
Кефсуз хънвай Ватан я.
Зун лагъайтла, тазвай рикл
Чан къачузвай инсан я.

* * *

- Ви гъавурда акъзвач зун.
Дили хъана раҳазвач зун.
На чал - цай къаз адад, шаир,
Са мисъална царазвач зун.

* * *

- Чир тахъанмаз цаварин чал,
Чи тамарин, рагарин чал.
Чир жедач ваз, за кхъизвай,
Экуй, гъамлу царапарин чал.

* * *

Са пад кими ваца цавай,
Агъузиз гъилер,
Асунзава тұнтын нақъварай
Зи риклін пенжер.

* * *

За, лагъайтла, варз хъиз авай,
Чил къужахзава,
Хурал куунвай зи Чилин пай
Гъул къужахзава.

* * *

Ягъсузвили аямдин чи
Жакъзвазва зун клашкъум хъиз.

Рикл китизва гъижрандик и,
Гадарнавай башкүм хъиз.

Акъдалди сурун къванце,
Зи уймуърдин чирагъ - Рагъ,
Дидеди хъиз хъияхъ клеме,
Ви бахтсуз хва на, Миграгъ...

* * *

За вичиз чал къвидай чил,
Зун хъайи нақъ, рекъидай чил,
Вун я, вун я,
Зи Лезгистан.

Лезги хъин къебни вун я,
Адан мешреб, дебни вун я,
Зи Лезгистан - лекъерин чил,
Мекер рехи синерин чил!

Захъ дерт чугваз ифидай чил,
Гъед яз сурал куқъудай чил,
Зи патав къвез - хъфидай чил,
Вун я, вун я, зи Лезгистан.

Зи хел

Зи япара Самурдин там -
Тарар шедай ван ава.
Галукъиз зи, неведин гъам,
Сурар шедай ван ава.

Къулан вацун рагъул хънвай
Ятар шедай ван ава.
Шағъдагъларин сугъул хънвай
Рувар шедай ван ава.

Цукъвери къл алгъурнавай
Чуурар шедай ван ава.
Бағъри мукай чукурнавай
Къушар шедай ван ава.

Мижедамаз чансуз жезвай
Туурар шедай ван ава.
Аль, билбилин вансуз жезвай
Пуузар шедай ван ава.

Цайлапанар акъз залан
Цавар шедай ван ава.
Пакдиз хвейи аваз катран,
Лувар шедай ван ава.

Яргы рушан пелел алай
Нураг шедай ван ава.
Ярхар хънвай шивцел алай
Пураг шедай ван ава.

Сив хүнин сувариз талукъ яз

ВОЛЕЙБОЛ

Алай йисан 26-иондиз Кызылорда, Сив хүнин сувариз талукъарна, волейболдай Дагъустандин Кыл Рамазан Абдулатипован ва Кызылордадаин хянаявай командайрин арада дуствилин матч кыле фена. 2:0 гысабдалди Республикин Кылин хянаявай командади гъаливал къазанмишна. Дуствилин матчда Рамазан Абдулатипова активидаказ иштиракна, и къугүнник күтүрдини ам вич тир.

Къейд авун лазим я хыи, Дагъустандин Кылии Республика спорт, кылди къачуртла,

волейбол вилик тухуник лайихлу пай кутавза. Са йисалай артух вахт инлай вилик "Труд" стадиондин патарив волейболдин центр (Елена Исинбаевадин тварунихъ галай) ачухнай. Ам мөркези жегъилрин рикл алай чайрикай садаз элкъенвена.

Жавабдар къуллугъдал тайинарна

ДИШЕГЪЛИИРИ КҮРШАХАР КҮН

Алай вацран сифте кылерай Каспийскда, Али Алиеван тварунихъ галай Спортын дворецда, дишегълиири күршахар күнай Россиядин чемпионат кыле фидайла чна спортын и жуьредай дуныядин (2011-ийс) ва Европадин чемпионка, Россиядин спортын лайихлу мастер, чи ватандаш Замира Рагымановади улькведин виридалайни кылин акъажунра иштиракуник еке умудар кутунтай. И чемпионатдиз талукъарнавай пресс-конференцияд 3.Рагымановади (Мегъамедаминовади) вич спортсменка яз мад гъасиррап эхкъечидач лагъана малумарнай, виридалайни зурба медалар вичин аялар - къве хва-тири къейднай... Дишегъли патал хизан, аялар 1-чекадал хүнни лазим я.

И мярекатдал чаз мадни чир хайивал, чи ватандаш руша ва адан умъурдин юлдаш Багавдин Мегъамедаминова кыл кутунади Каспийскда рушари күршахар күн патал зал ачухнава, Замира Рагымановади вичин къуватар гила тренервиле ахтармишава. Алай вахтунда адан гъилик чин устадвал хажжавайбуруук пешекарри чин еке умудар кутазай спортсмен-кяр Виктория Ваулина ва Мадина Чубановани ава.

Са шумуд югъ идалай вилик чаз Замира Рагымановадап Дагъустандин күршахар күнай спортын федерациядиян вице-президентвилеин везифаяр ихтибарнавайдакай хабар хъана, гила ада Дагъустанда дишегълиири күршахар күнин жуьредал гүзчиваалда. Чаз адахъ и жавабдар къуллугъдал еке агалкунар хъана кланзана.

-Чехи спорта вичин устадвал къалурун Замиради давамарначтани, спортивдай-вичин рикл алай къалахдивай - ам къерех хъянвач. Ада зал жагъурна, ам тадаракламишна, инье саки са яис я ада 40-50 рушаз спортын и жуьредин сирер чириз, къейднава Дагъустандин күршахар күнай спортын федерациядиян сайтда и федерациядиян сад лагъай вице-президент Омар Муртузалиева. - Чун инанмиш я, Дагъустандин дишегълиири күршахар күнин жуьре вилик тухун адал ихтибариз жеда. Шак алач, 3.Рагымановадин рэгъбервилик кваз Республикаин дишегълиири күршахар күнай хянаявай командади хъсан ва беъверлу патахъ рехъ давамарда. Дагъустанда еке гъурмет къазанмишнавай пешекарар-тренерар газафа. Вичин хиве тунтай тайин ве-зифайрикай менфят къачуна, Замиради - камаллу руша ва рэгъберди - вири а ксар санал къватлунин, абуру саналди, са команда яз, къалахунин, зурба акъажунра иштиракдай га гъалибвилир къазанмишдай спортсмен-кяр гъазурунин къайда жагъурда, - къхненва ана.

Күрелди...

КЬЕЗИЛ АТЛЕТИКА

Нариман КЪАРИБОВ

Дербент шегъердин спортышколайра къезил атлетика вилик тухуниз йисалай-суз артух фикр гузва. Икл тирвилай шегъердин спортсмени и бардади гъам шегъерда ва гъамни Республикаин дережада аваз тешкилизавай акъажунра хъсан не-тижаярни къазанмишава. Са тимил вахт идалай вилик Махачкъаладин "Труд" стадиондал къезил атлетикадай Республикаин къвенкъевичи күтүрдил патал кыле фейи акъажунра иштиракай Дербентдай тир 13 спортсмендикай 7 спортсмен - Камила Къурбанова, Ильяс Исматов, Мирзегъульсейн Гъуль-

сейнов, Пери Къурбанова, Къурбан Къурбанов, Ибрагим Багымудов ва Нурали Алиев акъажунра къвенкъевичи чайриз лайихлу хъана.

ДЗЮДО

И мукъвара Московский областдин Балашиха шегъерда мектебрин аяларин арада дээдодай кылле фейи фестивалдани къадим Дербентдин спортсмени чин ульткемвал къалурна. Икл, Тигран Алексаняна (36 кг.), Мухамед Мегъамедова (46 кг.), Ислам Гъажикеримова (50 кг.), Маис Александрияна (55 кг.) ва Магъмуд Саидова (60 кг.) акъажунрин чемпионвилин тъвараар къазанмишна.

Дербентдин дзюдоистрин агалкуунрик абур акъажунриз гъазурай тренерар-спортдин мастерар тир Мубариз Амирметован, Рамазан Мегъамедован, Гъажи Алипанагъован ва Рамазан Шабанован лайихлу пайни ква.

Ватандашдин агалкъуни руыгъ кутуна

Дагъустандин күршахар күнай спортын федерацияди хабар гузтайвал, 2013-ийсуз дуныядин чемпионатда ва 2016-ийсуз Рио-де-Жанейроди кылые фейи Олимпиададин къуынра (Белоруссиядин хянаявай командадик кваз экъечтай) грекринни римлүйрин жуьреда күршахар күнай 85 кг-дин заланвал авайбурун арада бурунждин медалдиз лайхлу хъайи, вичин ери-бине Хасавюрт райондин Цийи Къурущилай тир Жавид Гъамзатован агалкъуни руыгъламишай адан ватандашар алай вахтунда Цийи Къурущадал алай аямдин вири истемишунриз жаваб гузай спортызлаз эцигунив эгечнава.

Хуыре азаддаказ күршахар күнай, тайский боксдай ва дзюдодай секцияр кардик ква, амма аса акъван хъсан шартлар авач. Икл, властивдай күмек жагъун тавурла, чаддин жегъилри и кар чин гъиль күнвна. Спортызлаз эцигуник кыл күтурбурукай сад Эльяр Къулиев я, амни Жавид Гъамзатовахъ галаз санал Белоруссиядин командадин патай экъечизавай, спортивдай къерех хъайила, ам хайи хуыре грекринни римлүйрин жуьреда күршахар күн вилик тухунал машгъул жезва.

Авай малуматрал аласлу яз, Цийи Къурущадал эцигизавай спортзандин майданди 500 квадратный метр квада, адан сметади 23 миллион манат тешкилизава. Спортызлдин хандаклар янава, хуурунвийри къватнавай пулдин тақътирикъ къвалахар давамарзава, амма чадал яшамиш жезвай агъалийрихъ бес къадар пул авач. Халкъдин къажълан муркъладални града, лаънва бубайрин мисалда. Чна умудзава, гъиле күнвай кар мукъвал вахтара тамамвиледи кылиз акъуддай рухваря мадни майдандиз экъечида.

Каспийскда - турнир

АЗАДДАКАЗ КҮРШАХАР КҮН

Алай йисан 8 ва 9-иодиз Каспийскда, Али Алиеван тварунихъ галай Спортын дворецда, азаддаказ күршахар күнай СССР-дин 9 сеферда, Европадин ва дуныядин 5 сеферда чемпион, Советтин Союздин спортын лайихлу мастер Али Алиеван международный 48-турнирда иштиракун патал дуныядин 6 улькведай тир спортынчилик хабар ганва. Идалай вилик кыле фейи турнирия Россиядин са къадар регионрай тир "азадбурулай" гъейри, Украинаидай, Белоруссиядай, Эрменистандай, Къазахстандай тир спортынчилик устадвал къалурна. Ци лагъайтла, сифте сефердай яз Дағъустандиз турнирия патал Доминиканский республикаин спортынчилик атур гъазлемишава. Гъамиша хъиз, и сефердани Дағъустандин хянаявай команда кылдин состав яз гъасиррал экъечида.

Адепт хъанвайвал, Али Алиеван турнирия гъар йисуз 200-далай виниз "азадбуру" заланвилин 8 категориядай къве юкъуз гъасиррал чин алакъунар къалурда.

Китайда-бягъс

К-1

Чи ватандаш, машгъур спортынчилик Жабар Аскерова нубатдин бягъс Белоруссиядай тир дуныядин са шумуд сеферда чемпион Чингиз Аллазовахъ галаз алай йисан 5-августдиз Китайда кыле тухун пландик кутунва. Бягъс кикбоксингдин К-1 жуьредин къайдайрай Wu Lin Feng (WLF) турнирдин сергъятра аваз кыле фиди.

Азербайжанда хана ва ана Чехи хъанвайдай тир Ч.Аллазова кикбоксингдай пешекарвилин рингда икъван чавалди 50 бягъс кыле тухвана, абурукай 48 бягъсина ада гъалибвал къазанмишна, абурукай 30 - нокаутдади.

Малум тирвал, тайский боксдай пешекаррин арада WMC версиядайди Европадин чемпион Ж.Аскерова пешекарвилин рингда кикбоксингдай 90, MMA-дайни 8 бягъс кыле тухвана, са шумуд квачиз, амайбур вири гъалибвал къазанмишна, абурукай 30 - нокаутдади.

Къейд авун лазим я хыи, нубатдин бягъсина Жабар Аскерова гъалибвал къазанмиштла, адаа Йи Лонгхъ (ам шаолинъский монах лакаб алаз чизва) галаз бягъсина вичин къуватар ахтармишдай мумкинвал жеда.

Чин гъазурайди - Рагнеда РАМАЛДАНОВА

ПОНЕДЕЛЬНИК, 3 ИЮЛЯ

РГВК

07.00 Время новостей.
07.50 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
 08.30 Мультфильм
 08.45 Д/с «Исчезновения»
 09.15 Х/ф «Хроника пикирующего бомбардировщика»
 10.50 Театр поэзии предстает...
12.30, 14.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Слуха Родине»
13.20 Х/ф «Сельский доктор»
14.50 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и Доктора Ватсона. XX век начинается» 1 с.
16.05 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Угрюм-река»
18.25 Д/ф «Дагестан - край мастеров»

18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей Махачкалы
20.20 «Дагестан туристический» Наследники каков
20.45 «История Дагестана в лицах» Толстой на Кавказе
21.30 В/ф «Легенды древнего Дербента»
23.20 Д/ф «Искусство без границ»
09.30 Пусть говорят.
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
01.35 Т/с «Закон Мерфи»
02.25 Х/ф «Не тронь добычу»
04.00 «История Дагестана в лицах» Толстой на Кавказе
04.40 Д/ф «Искусство без границ»
05.35 Х/ф «Угрюм-река»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
05.55 Синатра: Все или ничего, ч. 1.
2.05 Х/ф «Коблуки».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Коблуки».
3.55 Модный приговор.
3.20 Т/с «Наследники».

РОССИЯ 1

08.10, 08.35-08.41, 11:40, 14:40, 17:20, 20:45 Вести-Дагестан.
17:40 За и против
18.05 «Мусор в горах»
18.15 Акценты.
5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.55 Т/с «Пыльная работа».
14.00 Вести.
14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.00 Вести.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Косатка».
0.50 Специальный корреспондент.
3.20 Т/с «Дознаватель».

НТВ

5.10 Т/с «Вернуть на доследование».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Вернуть на доследование».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
11.15 Кодекс чести.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Глухарь».
23.40 Итоги дня.
0.10 Поздняков.
0.20 Т/с «Свидетели».
1.10 Место встречи.
2.50 Темная сторона.
3.35 Т/с «Дознаватель».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми Оливер. Супер еда. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.55 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.55 Давай разведемся! (16+).
13.55 Тест на отцовство. (16+).
14.55 Т/с «Две судьбы» (16+).
18.00 Д/ф «Лаборатория любви» (16+).
19.00 Мелодрама «Фамильные ценности» (16+).
20.50 Детектив «Балабол» (16+).
22.55 Д/ф «Лаборатория любви» (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Комедия «Синдром Феникса» (16+).
4.25 Мелодрама «Уходящая натура» (16+).
5.30 Джейми Оливер. Супер еда. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Х/ф «Прощаальная гас-троль «Артиста».
9.40 Х/ф «Смерть на взле-те».
11.30 События.
11.50 Постскриптум.
12.55 В центре событий.
13.55 Линия защиты. Звездные запросы.
14.30 События.
14.50 Город новости.
15.15 Городское собрание.
16.00 10 самых... Запущенные карьеры звезд.
16.35 Естественный отбор.
17.30 Т/с «Гетеры майора Соколова».
19.30 События.
20.00 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Ничего личного.
23.05 Без обмана! «Черный-черный хлеб».
0.00 События. 25-й час.
0.30 Детектив «Розыгрыш».
4.20 Д/ф «Кто за нами сле-дит».
6.10 Д/с «Победоносцы».
7.05 Д/с «Семнадцать мгновений весны», 1-3 с.
9.00 Новости дня.
10.00 Военные новости.
12.10, 13.15, 14.05 Т/с «Мужская работа», 1-6
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с «Великая Отечественная». «Оборона Стalingрада».
19.35 Теория заговора. Гибридная война». Фильм 4. «Как удержать власть».
20.20 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
21.55 Особая статья.
23.00 Новости дня.
23.15 Д/с «Легенды советского сыска».
0.00 Звезда на «Звезде».
0.45 Х/ф «Пассажирка».
4.20 Х/ф «Подкидыши».

ЗВЕЗДА

6.10 Д/с «Истребители 2-й мировой войны».
7.20, 9.15, 10.05, Т/с «Семнадцать мгновений весны», 4-6 с.
9.00, 13.00 Новости дня.
10.00 Военные новости.
12.10, 13.15, 14.15 Т/с «Мужская работа», 7 и 8 с.
14.00 Военные новости.
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с «Великая Отечественная». «Победа под Стalingрадом».
19.35 Легенды армии с Александром Маршалом. И. Черняховский.
20.20 Авиакатастрофа под Смоленском.
21.05 Улица из прошлого». «Александр I».
21.55 Особая статья.
23.00 Новости дня.
23.15 Д/с «Легенды советского сыска».
0.00 Звезда на «Звезде».
0.45 Т/с «Улики», 11-15 с.
5.20 Д/с «Освобождение».

ВТОРНИК, 4 ИЮЛЯ

РГВК

07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Арьчи ва агълу»
08.00 Мультфильм
08.45 Д/с «Исчезновения»
09.20 Х/ф «Не тронь добычу»
11.00 В/ф «Легенды древнего Дербента»
11.50 «История Дагестана в лицах» Толстой на Кавказе
12.55 «Дагестан туристический» Наследники каков
13.25 Д/ф «Искусство без границ»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и Доктора Ватсона. XX век начинается» 2 с.
16.05 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана

16.50 Х/ф «Угрюм-река» 2 с
18.20 Д/ф «Воспоминания о Расуле»
18.45 Передача на лакском языке «Арьчи ва агълу»
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей Махачкалы
20.20, 02.25 Д/ф «Последний сентябрь»
21.10 «Круглый стол»
21.50 «Правовое поле»
22.20 «Угол зерни»
23.50 Д/ф «Дагестан. Охота на тура»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лакском языке «Арьчи ва агълу»
01.35 Т/с «Закон Мерфи»
03.00 Х/ф «Маленький ку-пальщик»
04.40 «Круглый стол»
05.10 «Правовое поле»
05.35 Х/ф «Угрюм-река»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
05.55 Синатра: Все или ничего, ч. 2.
2.10 Х/ф «Жесткие рамки».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Жесткие рамки».
4.20 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

08.10, 08.35-08.41, 11:40, 14:40, 17:20, 20:45 Вести-Дагестан.
17:40 Д/ф Чудак из Чука
18.00 «Журевалики бессмертия». Школа 35-й Махачкалы
18.15 К итогам всероссийской научной конференции по проблемам становления гражданская нации в России»
5.00 Утро России.
9.00, 11.00, 14.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.55 Т/с «Пыльная работа».
14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.00 Вести.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Косатка».
0.50 Т/с «Всегда говори «всегда»

НТВ

5.10 Т/с «Вернуть на доследование».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Вернуть на доследование».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
11.15 Кодекс чести.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Глухарь».
23.40 Итоги дня.
0.10 Т/с «Свидетели».
1.00 Место встречи.
2.40 Квартирный вопрос.
3.35 Т/с «Дознаватель».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми Оливер. Супер еда. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
11.00 Давай разведемся! (16+).
14.00 Тест на отцовство. (16+).
15.00 Т/с «Две судьбы» (16+).
16.55 Т/с «Две судьбы. Голубая кровь» (16+).
18.00 Д/ф «Лаборатория любви» (16+).
20.50 Детектив «Балабол» (16+).
22.55 Д/ф «Лаборатория любви» (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Х/ф «Еще один шанс» (16+).
4.00 Мелодрама «Уходящая натура» (16+).
6.00 Джейми Оливер. Супер еда. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Доктор И...
8.40 Х/ф «Сладкая женщина»
10.35 Д/ф
11.30, 14.30, 19.30 События
11.50 Т/с «Чисто английское убийство».
13.40 Мой герой. Владимир Конкин.
14.50 Город новости.
15.15 Хроники московского быта. Женщины первых миллионеров.
16.05 10 самых... Короткие браки звезд.
16.35 Естественный отбор.
17.30 Т/с «Гетеры майора Соколова».
20.00 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Осторожно, мошенники! Криминальные нишевые.
23.05 Просочение. Андрей Панин.
0.00 События. 25-й час.
0.30 Боевик «Гость».
2.25 Х/ф «Очередной рейс».
4.20 Д/ф
6.10 Д/с «Истребители 2-й мировой войны».
7.20, 9.15, 10.05, Т/с «Семнадцать мгновений весны», 7-9 с.
9.00 Новости дня.
10.00 Военные новости.
12.10, 13.15, 14.05 Т/с «Мужская работа 2», 5-10 с.
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с «Великая Отечественная». «Битва за Кавказ».
19.35 Последний день. Лев Яшин.
20.20 Д/с «Секретная папка». «Две капитуляции III рейха».
21.55 Процесс.
23.00 Новости дня.
23.15 Д/с «Легенды советского сыска».
0.00 Звезда на «Звезде».
0.45 Т/с «Улики», 11-20 с.
5.20</

ПЯТНИЦА, 7 ИЮЛЯ

РГВК

07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Поданги гамалы заманы»
08.00 Обзор газеты «Хакиыкъат»
08.10 Мультифильмы
08.45 Д/ф «Исчезновение»
09.20 Х/ф «Римские канницы»
11.30 Пятничная проповедь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
12.05 «Агросектор»
12.55 «На виду. Спорт»
13.40 «Прогулки по музею»
14.15 Д/ф «Балхар»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Роненые камни»
16.10 Мультифильм
16.30, 19.30 Время новостей Дагестана

16.50 Х/ф «Чужая родня»
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, хальк гетмес»
20.00 Время новостей Махачкалы
20.20 Х/ф «Непобедимый»
21.40 «Профессионал» Визаж
22.10 Обзор газеты «Дагестанская правда»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкалы
23.20 Д/ф «Жемчужина дагестанского театра» Барият Мурадова
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, хальк гетмес»
01.35 Т/с «Зашитник»
02.25 Х/ф «Ковбоя»
04.30 «Золотой мустанг»
05.20 Х/ф «Чужая родня»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
20.00 Время новостей Махачкалы
20.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Жди меня.
18.00 Новости.
18.45 Человек и закон.
19.50 Телегра «Поле чудес».
21.00 Время.
21.30 Победитель.
23.00 Х/ф «Ангел-хранитель».
1.30 Х/ф «Александр и ужасный, кошмарный, нехороший, очень плохой день».
3.00 Х/ф «Скажи, что это не так».
4.40 Модный приговор.

РОССИЯ 1

08.10, 08.35-08.41, 11:40, 14:40, 17:20, 20:45 Вести-Дагестан
17.40 Мир Вашему дому
18.00 Альма матер
18.05 Дагестан спортивный
18.30 Вести-дежурная часть
5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.55 Т/с «Пыльная рабата».
14.00 Вести.
14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.00 Вести.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Косатка».
0.50 Т/с «Всегда говори «всегда».
3.15 Место встречи.
3.40 Т/с «Наследники».

НТВ

5.10 Т/с «Вернуть на доследование».
6.00, 10.00, 13.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Вернуть на доследование».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
11.15 Кодекс чести.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
18.30 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Глухарь».
23.35 Концерт «Капля солнца».
0.50 Мы и наука. Наука и мы.
1.35 Место встречи.
3.15 Поедем, поедим!
3.40 Т/с «Дознаватель».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми Оливер. Супер еда. (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.30 Т/с «Вербное воскресенье». (16+).
18.00 Д/ф «Лаборатория любви». (16+).
19.00 Мелодрама «Разорванные нити». (16+).
22.45 Д/ф «Лаборатория любви». (16+).
23.45 6 кадров. (16+).
0.25 Мелодрама «Тещины блины». (16+).
4.05 Мелодрама «Уходящая натура». (16+).
6.00 Джейми Оливер. Супер еда. (16+).
3.40 Т/с «Дознаватель».

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.15 Жизнь и удивительные приключения Робинзона Крузо.
10.05 Детектив «Сержант милиции», 1 с.
11.30 События.
11.50 Детектив «Сержант милиции», 2 и 3 с.
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.15 Обложка. Смешные политики.
15.50 Х/ф «Голубая стрела».
17.40 Х/ф «Судьба напрокат».
19.30 В центре событий.
20.40 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Юрий Стоянов. Поздно не выйдет.
23.40 Х/ф «Невезучие». (Франция).
1.35 Т/с «Генеральская внучка».
5.05 Петровка, 38.

ЗВЕЗДА

6.00 Т/с «Следствие ведут Знатоки». «Мафия».
9.00, 13.00, Новости дня.
9.15 Т/с «Следствие ведут Знатоки». «Мафия».
10.00 Военные новости.
10.10 Т/с «Следствие ведут Знатоки». «Бумеранг».
13.15 Т/с «Следствие ведут Знатоки». «Бумеранг».
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Следствие ведут Знатоки». «Бумеранг».
14.20 Х/ф «Старшина».
16.10 Х/ф «Расписание на послезавтра».
18.00 Новости дня.
18.30 Х/ф «Первый троллейбус».
20.15 Х/ф «В добрый час!»
22.10 Х/ф «Я объявляю вам войну».
23.00 Новости дня.
23.15 Х/ф «Я объявляю вам войну».
0.05 Х/ф «Сны».
1.35 Х/ф «Им было девять надцать».

суббота, 8 июля

РГВК

07.00, 08.30, Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, хальк гетмес»
08.00 Мультифильмы
08.45 Обзор газеты «Дагестанская правда»
09.00 Д/ф «Александр Маринеско. Жизнь героя или обратная сторона медали»
10.00 Х/ф «Непобедимый»
11.20 «Мой малыш»
12.00 Республиканский праздник «Русь народная» в рамках Дня славянской письменности и культуры
13.00 Д/ф «Жемчужина дагестанского театра» Барият Мурадова
13.50 Х/ф «Завтрак на траве»
14.00 Республиканский праздник «Русь народная» в рамках Дня славянской письменности и культуры
15.30 Х/ф «Завтрак на траве»
16.30, 19.30, 22.30 Время новостей Дагестана

16.50 Концерт оркестра Республики Азербайджан
18.10 Дагестанское кино. Х/ф «Снежная свадьба»
20.00 «Чистое сердце»
20.10 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
20.40 Приветы и поздравления в программе «Полифония»
23.00 Х/ф «Дубравка»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 «Мой малыш»
01.25 Концерт оркестра Республики Азербайджан
02.30 Х/ф «Завтрак на траве»
04.50 Республиканский праздник «Русь народная» в рамках Дня славянской письменности и культуры
05.40 Дагестанское кино. Х/ф «Снежная свадьба»
1.35 Х/ф «Канонерка».

ПЕРВЫЙ

5.40 Надине со всеми.
6.00 Новости.
6.10 Надине со всеми.
6.40 Х/ф «Кураж».
8.45 М/с «Смешарики. Новые приключения».
9.00 Играй, гармонь любимая!
9.45 Слово пастыря.
10.00 Новости.
10.15 Алене Бабенко. Мотылько со стальными крыльями.
11.20 Смак.
12.00 Новости.
12.15 Идеальный ремонт.
13.15 Вокруг смеха.
14.00 Точь-в-точь.
15.00 Новости.
15.15 Вокруг смеха.
16.00 Точь-в-точь.
19.50 Кто хочет стать миллионером?
21.00 Время.
21.20 День семьи, любви и верности. Праздничный концерт.
23.45 Х/ф «Шутки в сторону».
05.40 Дагестанское кино. Х/ф «Снежная свадьба»
1.35 Х/ф «Канонерка».

РОССИЯ 1

08.25 Док.фильм. «Без срока давности». Алексей Лютый
09.03 Альма матер
11.30 Местное время. Вести-Дагестан
5.05 Х/ф «Отчим».
8.00 Вестии. Местное время.
8.20 Россия. Местное время.
9.20 Сто к одному.
10.10 Пятеро на одного.
11.00 Вести.
11.30 Вести. Местное время.
11.50 Т/с «Золотая клетка».
14.00 Вести.
14.30 Т/с «Золотая клетка».
21.00 Вести в субботу.
21.00 Х/ф «Тени прошлого».
0.50 Х/ф «Город Зеро».
2.50 Т/с «Марш Турецкого 3».
3.15 Т/с «Дознаватель».

НТВ

5.10 Их нравы.
6.15 Х/ф «Куриер».
8.00 Сегодня.
8.20 Устами младенца.
9.00 Готовим.
9.25 Умный дом.
10.00 Сегодня.
10.20 Главная дорога.
10.55 Еда живая и мертвая.
11.50 Квартирный вопрос.
12.50 Двойные стандарты. Тут вам не там!
13.50 Ты супер!
16.00 Сегодня.
16.20 Однажды...
17.10 Секрет на миллион.
19.00 Центральное телевидение.
20.00 Ты не поверишь!
21.00 Т/с «Ментовские войны».
0.35 Экстрасенсы против детективов.
1.55 Жанна Агузарова. Последний концерт на Земле.
2.50 6 кадров. (16+).
3.35 Т/с «Дознаватель».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми Оливер. Супер еда. (16+).
7.30 Мелодрама «Есения». (Мексика).
10.05 Детектив «Пороки и их поклонники». (Россия - Украина).
9.00 Х/ф «Все будет хорошо».
11.05 Х/ф «Голубая стрела».
11.30 События.
11.45 Х/ф «Голубая стрела».
11.55 Х/ф «Любовь в розыске».
14.30 События.
14.45 Х/ф «Любовь в розыске».
22.35 Д/с «Замуж за руベж».
0.30 Мелодрама «1001 ночь».
4.45 Мелодрама «Уходящая натура».
5.50 6 кадров. (16+).
6.00 Джейми Оливер. Супер еда. (16+).
3.35 Т/с «Инспектор Льюис»

ТВ-ЦЕНТР

5.25 Марш-брюсок.
5.55 Х/ф «Судьба напрокат».
7.45 Православная энциклопедия.
8.10 Д/ф «Александр Збруев. Небольшая перемена».
9.00 Х/ф «Все будет хорошо».
11.05 Х/ф «Голубая стрела».
11.30 События.
11.45 Х/ф «Голубая стрела».
11.55 Х/ф «Любовь в розыске».
14.30 События.
14.45 Х/ф «Любовь в розыске».
22.00 Посткриптум.
22.10 Право голоса.
1.20 Ничего личного.
1.55 Хроники московского быта. Личные маньи звезд.
2.40 Хроники московского быта. Любовь продлевает жизнь.
22.00 Новости дня.
22.20 Т/с «Узник замка Иф». Фильм 1 и 2.
1.55 Х/ф «Старшина».

ЗВЕЗДА

5.20 Х/ф «Иван да Марья».
7.05 Х/ф «Это мы не проходили».
9.00, 13.00 Новости дня.
9.15 Легенды музыки. М. Танич.
9.40 Последний день. Э. Рязанов.
10.30 Не факт!
11.00 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым». «Доброзвольский. Волков. Пацаев. Обреченный экипаж».
11.50 Улика из прошлого». «Расстрел царской семьи
12.35 Научный детектив.
13.15 Д/с «Секретная папка». «Охота на Хрушеву. Тайны кремлевского заговора 1964».
14.15 Х/ф «Даурин».
18.00 Новости дня.
18.25 Х/ф «Двойной капкан».
21.05 Т/с «Узник замка Иф». Фильм 1 и 2.
22.00 Новости дня.
22.20 Т/с «Узник замка Иф». Фильм 1 и 2.
1.55 Х/ф «Старшина».

ВОСКРЕСЕНЬЕ, 9 ИЮЛЯ

“Варз, вун шагыид я зи риклин сирдин...”

Ингье са йис алатнава зи играми буба Жабраил Саидов (шикилда вичин умурдин юлдаш Гульжаганахъ галаз) разметтидиз фена. Адан ктабар, чарар, кхынтар къайдадиз хидайла, заз адап шиширин дафттар жасгъана. Гзаф шиширин хизанрикай, санал къалахай юлдаширикай ва мукъва-къилирикай кхъенвайбур я. Ада гъакини хурупн тарихдикай, жемятойкай, сихилрикай, халъкъин сивин яратмишнрикайни хейлил делилар къелзинай. Са гафуналди, разметтил бубадихъ еке архив ава. И сеферда “Лезги газет” къелзанибуруз зи бубадин са шумуд шишир теклифиз къланзана.

Жамалутдин САИДОВ, муаллим Ахчегъ райондин Хурупнин хуър.

Варз алай йифиз

Къвазарна крар гъилера авай,
Бесна съльбетар сивера авай,
Тукухъна эквер къвалера авай,
Инсанар ширин фенва ахвариз,
Ахвар алатна, хиялар ийиз,
Тек са зун ама варз алай йифиз.

Акъваз хъванва гар, секин я гъава,
Алахъна дуьнья, варз ава цава,
На лугъуд, къвана суст жедай дава,
Тибиат секин фенва ахвариз,
Ахвар алатна, хиялар ийиз,
Тек са зун ама варз алай йифиз.

Касни аламач суван тъуларал,
Чиг ацукаина дагъдин хурапал,
Шагъварди лув гуз чилин кукъварал,
Дагъларни серин фенва ахвариз,
Ахвар алатна, хиялар ийиз,
Тек са зун ама варз алай йифиз.

Ингье вунани агална вилер,
Къвазма пенжердай билбидин ванер,
Куурс хъана агъуз таарин хилер,
Багъларни дерин фенва ахвариз,
Ахвар алатна, хиялар ийиз,
Тек са зун ама варз алай йифиз.

Шумуд йиф я зун жув-жува зылдин
Къекъвез майданра баябан чульдин,
Варз, вун шагыид я зи риклин сирдин,
Акъваз, къумек це заз ахварал физ,
Ахвар алатна, хиялар ийиз,
Тек са зун ама варз алай йифиз.

Къблепатан Сухокумск, 1966-йис
Дуьнъидилай физва зун

Умур фена Аллагъди заз гайи къван,
Йикъар, йифер зун дуьнъядал хъайи къван,
Шадвилерни дердер зи рикл кайи къван
Зи риклеваз, дуьнъидилай физва зун.

Къекъвенай зун жуван хайи чилерал,
Хкж хънанай дагъларин тик синерал,
Къе алкана накъвар алац вилерал,
Күн рикл гъиз, дуьнъидилай физва зун.

Я чан къари, на вуч тади авуна,
Къувз зылихъ на зун етим хъувуна.
Дуьнъядал гъич са шад умуръ такуна,
Къе ви патав дуьнъидилай физва зун.

Санал умур акъудун къисмет хъайи,
Гъар чкадал вичи зи гъурмет хвейи,
Гъил-гъилеваз хизанни килфет хвейи,
Къарид патав дуьнъидилай физва зун.

Зи балаяр, авай закай яргъара,
Бубадин вахт жезва гила мукъвара,
Вилер аваз күн хведей ракълара,
Квехъ вил галаз, дуьнъидилай физва зун.

Азиз балаяр, зи къилихъ атана,
Шехъиз тахъуй садни, мет, къил гатана.
Дуя кела, зикир ая датана,
Кvez алхишиз, дуьнъидилай физва зун.

Вахт атанва умурдин гъал къват жедай,
Руѓа бедендай алатнава, азад жедай,
Зи умметар зун реке тваз къват жедай,
Сагърай вири, дуьнъядилай физва зун.

Вучда бес?

(Къутунхъви Мегъарам мулларидиз лагъай гафар)

Эй, азиз дуст, азиз стха Мегъарам,
Ви дустариз, хизанриз лагъ зи салам.
Вилиз такваз, чарчи гъиз мецин салам,
Дердер мецихъ гелцигъайла, вучда бес?
Квевай чара хъайдалай инихъди
Крар вири хъана зи, дуст, синихъди,
Са югъ къланда ахъайдай дерт кълихъди,
Дуьнъяни икъл элчүвгъайла, вучда бес?
Хуш съльбетрив, шад манирив, къулерив,
Къуѓвадай чун “къилихъ тулан” цъукверив,
Ван кутуна чи “цуд” алай синерив,
Бес къе япар биши хъайлара, вучда бес?
Агақына чав зулун пашман шикилар,
Амач цъуквер шадардай чи гъуѓуълар,
Куҷ хъхана чи ашкъидин билбилар,
Пехъериз къе майдан хъайлара, вучда бес?
Ашкъидин цу лепе гуз ви вилера,
Межнун хъиз вун тъвтала бес чуъллера,
“Лейли!” - лугъуз къланзами къван эвера,
“Тъай” - лугъудай кас тахъайлара, вучда бес?
Дуст тахъайлара, вуж гъатда ви гъавурда?
Хур ачуна, низ вуна рикл къалурда?
Яргъай гъикъван саламар квэз ракъурда?
Дустарни икъл яргъа хъайлара, вучда бес?

Хурупн, 1973-йис

Дурнадиз

Ваз лугъудай са гаф ава
Къваз са герен, азиз дурна
Лугъур гафар гзаф ава,
Твах са метлеб къилиз, дурна.
Лув гана вач зи Ватандиз,
Саламар лагъ на зи ярдиз,
Фу гузавай вад аялдиз,
Къурбан я лагъ вичиз, дурна.
Агъзур хиял авай рикл,
Аквар ая на зи диде,
Къвал-югъ гъатун вичин хиве
Кландачир лагъ хиз, дурна.
Нуыкъер хътин зи вад бала,
Чеб акунихъ лап вил гала,
Бубад къула гъатай шала
Такурай лагъ чипз, дурна.
Атай тъварар ийиз эхи,
Чулав чларар жезва рехи,
Тахсирсуз яз жаза члехи,
Дерт я лагъ зи риклиз, дурна.
Душманри заз уна къастар,
Яргъа ава залай дустар,
Гила закай хъана устлар,
Акъвазрай лагъ къевиз, дурна.
Югъур хъуй ваз фидай сефер,
Чкъила лагъ чулав цифер,
Рагъ хтана, вили лифер
Эхкъечда лагъ цавуз, дурна.

Къизилиорт, 1964-йис

“Вун шикърай заз танин я, Къауруши хуар...”

“Хведа зун” ктабдин автор Намик Ферзалиева мукъвара “Лезги газетдин” редакциядин почтадиз чар реке тунвай. Ана къиенвай: “Гъурметту редакция! Квэз чар кхъизвайди Урсатдин Екатеринбурга шеъверда умуръзай са лезги я. Зун Азербайжан Республикаин Исмаил райондин Kleteml хууре дидедиз хъана, бубайрин бинеяр Вини Къурушдилай я. За шириар “Алам” журнализни “Самур” газетдиз ақъатнава. Жуван эсерар за редакциядизи ракъурзава, абурукай лайихлу яз ақавзайбур куын газетдин чинал гъанайтла кланзавай....

Гъурметдивди, Намик ФЕРЗАЛИЕВ”.

Чар къелайдалай къулухъ “Лезги газетдин” къилин редактордин заместитель, “Къурушин сес” газетдин къилин редактор Муса Агъмедова, яргъал вегъин тавуна, “Къурушин сес” газетдин электронный почтадай Намик Ферзалиеван тъварцел адан эсилнесилдикай тамамдиз баян чирун патал хабарар къунвай чар ракъурна.

Намикан жавабди вич яргъалди вилив хуъз тунач. Са шумуд сят арадай фейила, чи почтадиз ихтиин манадин чар хтана: “Ваалейкум салам, Муса стха. Вуна заз чар кхъинал зун пара шад я. “Къурушин сес” газетдихъ галаз алақъа хуъз клан зун пара алахънавай. Амма сакълан газетдин электронный почтадин адрес жагъизвачир. Зи миресар хайтакъвар я. Дагъустаңдин халкъдин шаир Шагъ-Эмир Мурадов зи бубадин ими я. Зи члехи бубадин тълар Хелеф я, бубадин - Камал. Хелефган буба Ферзалини Шагъ-Эмирлан буба Билал хайи стхаяр я. За фамилия Ферзалиев бубадилай атана.

Зи 53 йис я. За Москвадин автомобилринин рекъери институт ақъалтларна, алай вахтунда Екатеринбурга шеъверда умуръзава.

Шириар за гъвечи члалай къильза, анжак азербайжан члалап. Къве зис идалай вилик зун лезги члалап къелиз-кхъиз чириз эгечна. Лезги члалап заз раҳаз чизвайтлани, къелиз-кхъиз чизвачир. И кардин себебни ам тир хъси, зун члехи хъайи хууре умуръзавайбур вири лезги чиртлани, чаз мектебда лезги члалан тарсар ганач...”

Намик Ферзалиева чи тълабуналди газетдин почтадиз вичин къелемдикай хкатнавай са шумуд ширини реке тунан.

Къейд авун лазим я, 50 йисан яшдилай алатайла, дидедин члалап къелиз-кхъиз чир хъувунин къаст вилик эцигун - им Ватандиз, дидед члалахъ, санлай жуван халъдихъ, милливиллихъ рикл кузва лагъай члал я. Намик Ферзалиеван рикл Ватан кълан хъунин гъиссерив ацланвайди адан къелемдикай хкатнавай эсеррай ачухъдиз ақвазва.

МАД СА АЛАВА: Намик Ферзалиев вилик эцигай макъсаддив агақнавайдал са шакни алач - хайи члал чирунан машгъул хъанвай и къве зисан вахтунда адан неинки къелиз-кхъиз чир хъана, гъакни адалай ильъамдин савкъатар тир вичин фикирар, хиялар ширинин къалубра твазни хъандиз алахъзава. Имни Намик Ферзалиев дидед члал, адан ширинвал лап рикливай вичин бейнидик кужумиз алахънавайди успатзавай делил я.

Агадиджъ чна газет къелзанибурун фикирдиз Намик Ферзалиеван са шумуд ширин гъизва.

“Лезги газетдин” редакция

Къуруши хуър

Вакай булдиз лагъанай заз будади:
“Дагъдин чинал вун нехи я, Къуруши хуър”.

Тарифариз вичин хайи убадин,

Мецел алай са алхиши я Къуруши хуър.

Гатфарихъди яру цъуквер ақъатда,
Живер цураз, нурлукъ эквер ақъатда,

Ви кукъушдал элкъвэз лекъер ақъатда,

Тибиатдин са багъыш я Къуруши хуър.

Зун рехъ гъатна ви патарив атанвач,
Ярудагъдал зи къвачи гел атанвач,

Сас тълъана, ви ятаркай за хъванвач,

Вун шикилрай заз таниш я, Къуруши хуър.

Адукъанава чеб синерал дагъларин,
Ялахар я, чка туш къван багъларин...

Вун макан я кълфар хчи рагарин

Цавуҳ галаз ви гуруши я, Къуруши хуър.

Къекъведай зун, атудайвал вилихъай,

Жигъир къуна, Нисин дагъдин къанихъай.

Са вил вегъин Кикенсуан винихъай...

Вун мугъманрив лап вердиш я, Къуруши хуър.

Къеңкъанава серт къярин эхирар,

Чими бугъар хкаж жезва чилерай.

Малум жезва дар нақъвадин жигъиран,

Къуд катзава а жигъиррин гелерай.

Цразватлан са патахъай, амазма -

Никъин винел гъеле лацу халича.

Инлай-анлай сифте къацаар ақвазва,

Живед чиниз гузва къацу нехишар.

Экъя хъана къецил жезвай гъунар,

Живед ятар авахъзава - шур гъа шур.

На лугъуди, им са цийи дуьнья я -

Суфат амач тибиатдинин наќак акур.

Амма дагълар, хвена чинин тақабур,

Тади къаз туш, лацу бармак хтуназ.

Акъудзавай хъиз синагъдай чи сабур,

“Хкведа къууд”, - гуя киче гузва чаз.

Хуплни иер, верзи я и легъзеяр,

Муғъубатдицил цир ахъайдай риклеря.

Лугъуз къланда: яшайиш вуч гъузел я,

Садрани цир таххурай чи рекъера.

Гатфар къевезва, атирас газетдин тикъидин,

Са съгурундин, аламатдин сегъне я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство
367018, Махачкала,
Насрутдинов пр., 1 "а"
КЬИЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГИМОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гузьчилавуннин рекъяй Федеральный культуртүдүн Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016 йисан 12 декабрдиз регистрация авна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди түккүльр хъийиза.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур олкъвена ваххузувач. Редакциядин макъалайриз авторин фикирар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкала, Насрутдинов
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
М. А. АГМЕДОВ
65-13-55

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН
СОВЕТИК
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
65-02-81

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САЙДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЪАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62
КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Р. РАМАЛДАНОВА

Газеттиса 52 сеферда акъатзава
ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз ваххудай вахт - 21.00

Чап ийиз ваххана - 18.00

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкин къиче, б.

Тираж 9038

(Г) - Илишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбур я.

(12) - Икъван яшар хъланвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

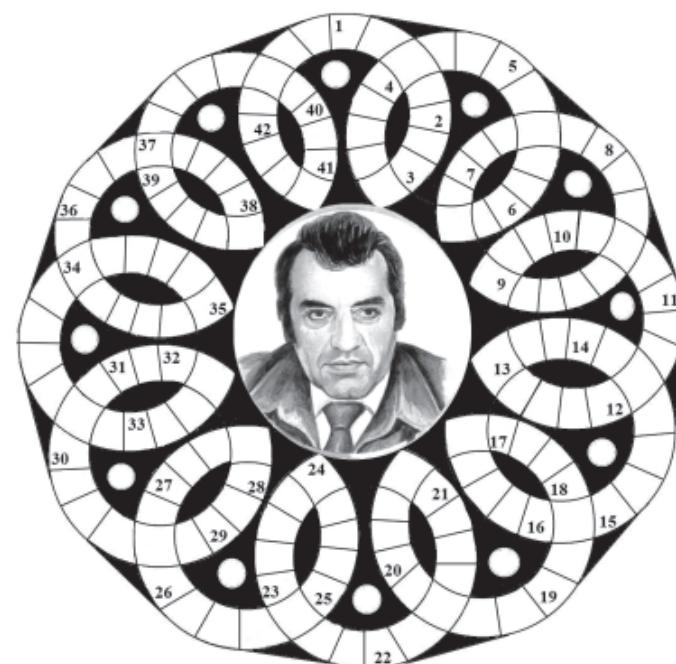
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Кроссчайнворд

Түккүльрайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

СУАЛАР: 1. Дзюдодай Олимпиададин чемпион хъайи лезгидин твар. 2. Лезгийрин мифологияда вацран гъуц. 3. С. Сулейманан ширидин твар. 4. Нуредин Шерифован хва, шаир-сатирик. 5. Чувудрин пак ктаб. 6. Сихил. 7. Инсаф. 8. Са чалан гафар маса чалаз элкъуърдай пешекар. 9. "Лезги" твар алай дагъ авай улкве. 10. Кларасар хадай алат. 11. Чими чайра жедай емиш. 12. Къ. Межидован "Къашкъа дутур" романда гъерекатар къиле физвай чка. 13. Къебадл фейи касдиз гудай гъуърметдин твар. 14. Гъепцеgeвни шаир Къадимован твар. 15. Лезгийрин са ВИА-дин твар. 16. А. Алиеван гъилик вердишивер къачур лезгийрин машгъур пагъливан. 17. Къаст, фикир. 18. Прянникрин шегъер. 19. 1941-йисуз "Лезгийрин фольклор" къватлан чандай акъудай шаирдин твар. 20. Шикилдай аквазвай писатель. 21. Дагъустандин халкъдин шаир Митарован твар. 22. Мукъвара тахтунаи акъатай США-дин президент. 23. Самур вацла гзаф авай балугъдин жууре. 24. Махачкъалада кардик квай лезгийрин чапхана. 25. Алай аямдин лезги манидардин твар. 26. "Афъанви" лезги къагъирман. 27. Лезгийрин машгъур вац. 28. Шаир Седакъет Керимовадин ктабдин твар "Къайи...". 29. Фитнечи. 30. Сулейман-Стальский райондин са хуър. 31. Чагъа аялдин тъун. 32. Ахчегъер райондин са хуър. 33. Яцарин къчара твадай еб. 34. "Терсепулда ийф" повестдин автор (фамилия). 35. Тили татун патал накъвадин къавал элкъуърдай къанчи. 36. Лезги литературадин чалан бинеда авай нуънат. 37. Урурсин маҳунинг квай, пинчал алаз фейи къламаш. 38. Чубандал жедай, литиникай түккүрнавай партал. 39. Израилдин твар-ван авай шегъер. 40. Къавчин са чка. 41. Чандай акъуднавай газеттин ва якабрин сан. 42. Дербент райондин са хуър.

"ЛГ"-дин 25-нумрадиз акъатай кроссвордин жавабар:
ДҮҮЗ ЦАРАРА: 1. Гамиш. 3. Тарағъаж. 6. Алат. 8. Нехир. 10. Ван. 11. Имирали. 12. Шарф. 13. Инсан. 16. Аса. 17. Як. 21. Айгъур. 23. Типих. 25. Ан. 26. Акр. 28. Арачи. 31. Макан. 33. Мадера. 35. Яха. 36. "Гомер". 37. Нагъар. 39. Инсаф. 40. Акъраб. 41. Карат.

ТИК ЦАРАРА: 1. Гимиш. 2. Минара. 4. Айван. 5. Афни. 6. Авара. 7. Тайифа. 9. Иситла. 14. Сердер. 15. Багъри. 16. Афтафа. 18. Кит. 19. Пиллиш. 20. Каркун. 22. Рамазан. 24. Хайма. 27. Камари. 24. Имарат. 30. Адрес. 32. Ахмакъ. 34. Рауф. 38. Гъер.

Добро пожаловать в самый крупный в Юждаге специализированный оптово-розничный сельхоз инвентарь "ЦЕНТР САДОВНИК"

Вы можете выбрать и купить семена для сада и дома из более чем 1000 наименований, позаботиться о защите и удобрениях для ваших растений, приобрести полезные штучки для сада и дома и другие полезные товары из наших каталогов. Мы представляем Вам все многообразие семян растений, доступных на территории России.

Мы - совершенно самостоятельный магазин, не зависящий ни от одного поставщика и не продвигающий никого из них. Поэтому мы предоставляем Вам полную свободу выбора. Так мы гарантируем самый широкий спектр различных источников. Мы считаем, что выбирать семена и средства защиты растений лучше в спокойной, надежной обстановке в магазине, а не в суете прилавочных торговых точек, на рынках и базарах.

Специализированный оптово-розничный сельхоз инвентарь "ЦЕНТР САДОВНИК", №1 в Южном Дагестане наш адрес, Дербентский район, с.Нижний Джалган, по фт КАВКАЗ.

Контактные телефоны:
консультанты: 8-965-489-68-13,
8-928-975-77-76,
агро-специалист: 8-960-413-41-44,
спец.по капельной системе: 8-967-396-66-97

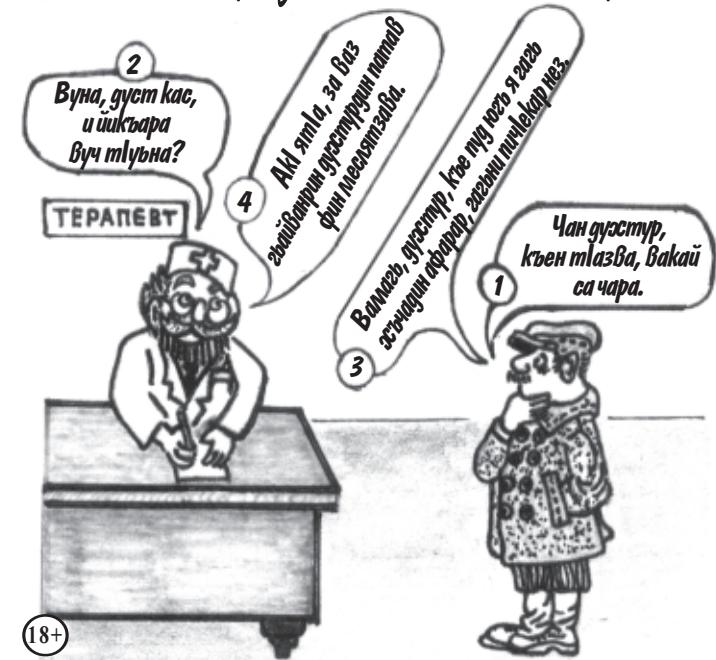
С уважением, "ЦЕНТР САДОВНИК"

Къурагъ райондин Киргирин хуърун СОСШ-интернатдин муаллимринг ва аялрин коллективи 11-класдин ученик

Хаирбек ГЪАСАНБЕГОВ

бедбахтилин душушъушдин нетижада рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз диде Айзанатас, стиха Исламаз ва вири мукъва-кълийриз, дериндай хажалат чугунивиди, башсагъульгъувал гузва.

Девирдин шикисар

Карикатура чүгурди ва адаз баян гайди Темирхан ТЕМИРХАНОВ я

ХЦИ Къелем зайдиф тахъуй

Ш.БАГЬИРОВ

ра СССР хътин зурба улкве чкайдалай къулухъ хайи, жезвай ва мадни хъхъун мумкин тир татугайвилерикай хъизиза. Тарашунрикай, даш-баш къачунрикай, гъахъвал клан тахъунрикай, гъарда вичинбурухъ ялунрикай... И татугайвилер, гъелбетда, чнани раижава, амма Жалилова хъиз ачухдаказ въя.

Мердали стха, кичевалмир, къхъихъ, чна гъевесдивди кълзава ви макъалаяр. За винидихъ тварар къунвай зи къелемдин дусттар, къу хци къелемар зайдиф жез тахъурай. Къун чи багъри газетда фадлай къвалахзавай агъсакъялар я, къвхъ и рекъе еке текриба ава. Къун тъакъни газетдин кълиз атанвай жегъилрин насиътчиар я. Къун сад хъайила, газетдин тир-раж артух, чапзавай макъалаярни хъсанбур жеда, чна абурукай менфятни къачуда. Къуй къу колективдихъ еке агалкъунар хъурай!

2017-йисан къвед лагъай пай патал

Лезги газет

къхъихъ!

6 вацранди - 51313

газетдин къимет почтарин отделенийрай:

6 вацра - 410 манатни 10 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

6 вацра - 385 манатни 32 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:
6 вацра - 250 манат

Киоскрай вахчун патал газет къвай "Дагпечатдин" киоскра, сайтда (www.daqestan.press) ва гъакъни Махачкъалада Промшоссе куьчедин 10 "а"-нумрадин дараматда къхъиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай хутаҳдайбур:

6 вацра - 162 манатни 48 кепек

Чи газет къхъинин патахъай суалар пайдыа хъайитла, экъунин сятдин 9-далай нянин сятдин 5-далди и нумрадиз зенг ийиз жеда: 8-963-424-73-01